

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2016

Jana ŠEDIVÁ

Univerzita Karlova V Praze
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Historický vývoj školy v Loděnici v regionálním kontextu

**Historical development of the Loděnice school in the context
of its region**

Jana Šedivá

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Jana Uhlířová, CSc.

Studijní program: Učitelství pro základní školy (M7503)

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Historický vývoj školy v Loděnici v regionálním kontextu* vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Podpis:.....

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vážené paní doc. PhDr. Janě Uhlířové, CSc., vedoucí mé diplomové práce za její cenné rady, obdivuhodnou trpělivost, podnětné připomínky a čas, který mi věnovala. Děkuji všem zúčastněným, kteří ochotně odpovídali na mé otázky. Poděkování patří i mé rodině, sestře, manželovi a dětem za jejich podporu a trpělivost.

Abstrakt

Cílem práce je doložit a zmapovat souvislý vývoj školství v obci Loděnice v berounském regionu, v němž se nachází. Prvořadým pramenem, se kterým autorka pracuje, jsou školní kroniky uložené ve Státním okresním archivu v Berouně a fondy školy v Loděnici. Práce má historický charakter, proto autorka užívá práci s prameny, historicko-komparativní metodu, analýzu, syntézu a metodu rozhovoru. Práce ukázala konkrétní období této školy, a to její vývoj v letech 1782 – 1945. Autorka s použitím archivních pramenů dokládá vývoj školství v obci Loděnice s užitím stanovených kritérií. Ve své práci dále mapuje berounský region, jeho rozvoj v oblasti zemědělství a průmyslu. Poukazuje na to, jaký vliv měl rozvoj v těchto oblastech na oblast školství.

Klíčová slova

Historický vývoj, primární dokumenty (kroniky, dokumentace školy, inspekční zprávy), zákonné normy, region Beroun, Loděnice.

Abstract

The aim of this thesis is to show evidence and map a continuous educational development in the town of Loděnice in the Beroun region, where it is situated. The primary resources the author works with are school chronicles kept in the State regional archive in Beroun and school funds in Loděnice. The thesis has got a historical character, the author therefore uses work with sources, historical-comparative method, analysis, synthesis and interview. The thesis shows a specific period of this school, i.e. its development in 1782-1945. The author using the archive resources documents the educational development in Loděnice town in respect to the specified criteria. Furthermore, she maps the region of Beroun, its agricultural and industrial development. She highlights what influence the development in these areas had on education.

Keywords

Historical development, primary documents (chronicals, school documentation, inspection reports), law standards, region of Beroun, Loděnice.

Obsah

1 Úvod	8
2 Metody	10
3 Teoretická část	13
3.1 Charakteristika regionu – Berounský okres	13
3.1.1 Průmysl	16
3.1.2 Zemědělství	18
3.1.3 Historie obce Loděnice	21
3.1.4 Spolky	24
3.2 Obecná školská legislativa	30
3.3 Školy v berounském okrese	36
3.4 Škola v Loděnici	43
3.4.1 Historie školy v Loděnici	44
3.4.2 Začátky a konce školního roku	55
3.4.3 Významné dny, oslavy	57
3.4.4 Přeplnění tříd	63
3.4.5 Zdraví žáků	72
3.4.6 Rozhovory s pamětníky	75
4 Závěr	85
5 Seznam použitých informačních zdrojů	87
6 Seznam příloh	91
7 Seznam tabulek	93
8 Seznam grafů	94

1 Úvod

Během našeho života se často ocitáme v situacích či místech, o kterých jsme dosud nevěděli. Procházíme svým životem a netušíme, kam nás jednou naše životní cesta zavede.

Tak se ocitla i autorka v místě nedaleko Prahy. Vystudovala Vyšší odbornou školu pedagogickou ve Svatém Janě pod Skalou a nakonec zde zůstala. Našla práci na Základní škole v Loděnici, kde již druhým rokem vyučuje na prvním stupni. Tato škola je centrem vzdělání její rodiny. Zvolila tedy cestu, která jí umožní porozumět historii školy, na které pracuje. Škola má dvousetletou historii. Bohužel přes snahu dopátrat se všech pramenů souvisejících s tímto obdobím to nebylo možné, neboť oddělení Státního okresního archivu v Berouně doložilo, že nejstarší kronika založená v roce 1877 se ztratila, podobně jako školní kronika z let 1921 – 1953. Přesto však, na základě studia archivních materiálů, lze doložit, že vyučování, což je základní činnost školy, probíhalo v Loděnici již od roku 1782 a to střídavě v různých domech v obci. Cílem práce je tedy zpracovat historický vývoj školní instituce v konkrétním historickém období, a to od roku 1897 do roku 1945.

Dnes je škola v této obci středně velká, v současnosti sem dochází 450 žáků. Za vznikem této instituce stojí dlouhé a vleklé spory mezi místními obyvateli, obecní školskou radou, nepochopením, vlastními touhami či předsudky. Mohlo by se zdát, že tyto události si jsou podobné s těmi dnešními. Protože se však odehrávají v jiném období, v jiném kontextu, je potřeba se na ně dívat z jiného úhlu pohledu.

Autorka procházela kronikami a hltala každé slovo. Fascinovalo ji pročítat záznamy z let dávno minulých, z doby, kdy ve světě řádila světová válka, lidé se potýkali s epidemiemi, hladem, strachem a nejistotou. Velmi silně prožívala události spojené s panovnickým rodem, nejrůznějšími oslavami, svátky, významnými událostmi. Bylo krásné poodkrývat roušku minulosti a nahlížet do věků požehnaných i těžkých.

Autorka se pokusila touto cestou zaznamenat část historie loděnické základní školy. Tím by ráda současně poděkovala svým předchůdcům – pedagogům za jejich snahu

udržet písemné zprávy a zmínky o této škole. Zároveň jim patří díky za nezměrné úsilí o vzdělání svých žáků, dětí pocházejících z malé oblasti středních Čech.

2 Metody

Práce má historický charakter. Proto budu při zpracování užívat historických metod jako:

- práce s prameny
- historicko-komparativní metodu
- analýzu
- syntézu
- metodu rozhovoru

Práce s prameny

Hroch (1985) uvádí, že za historický pramen považujeme jen takový předmět, který byl ve vztahu s lidskou činností. „*Dnes historikové opouštějí statické vymezení pramene jako materiálu, z něhož badatel čerpá informace, a chápou ho jako soubor vlastností tohoto materiálu, jež je konstituován na základě historikem kladených otázek*“ (Hroch 1985, s. 121). Mými hlavními prameny, se kterými jsem pracovala, byly kroniky ze Státního okresního archivu v Berouně.

Pro tuto práci se tato historická metoda stala stěžejní.

Historicko-komparativní metoda

„*Představuje takové zkoumání pedagogických jevů, které sleduje a srovnává ve vývoji. Vede k poznání jednotlivých vývojových etap, ať téhož jevu nebo různých jevů, existujících zároveň v rozličných vývojových stadiích*“ (Skalková 1983, s. 131). „*Uplatňovat historický přístup neznamena tedy jen popis minulých jevů, ale sledování procesu, v němž dochází k vnitřním proměnám struktury, kdy se odhaluje příčinné spojení mezi jednotlivými fázemi, kdy se sleduje, jak nový stav vzniká ze starého*“ (Skalková 1983, s. 133).

Tato metoda je užita ve všech kapitolách práce, neboť jsou zde sledovány jednotlivé události daného období dle různých, předem stanovených kritérií.

Analýza

„Analýza znamená myšlenkové rozčleňování celků na jednotlivé části. To umožňuje odhalovat různé stránky a vlastnosti jevů. Právě mnohostranná analýza, odpovídající charakteru zkoumaného předmětu, umožňuje jeho všestranné osvětlení. Analýza umožňuje oddělit podstatné od nepodstatného, odlišit trvalé vztahy od vztahů nahodilých“ (Skalková 1983, s. 118).

Tato metoda je užita ve všech kapitolách práce.

Syntéza

„Myšlenkové spojování částí stránek vyčleněných prostřednictvím analýzy. Utváří se nová myšlenková jednota, v níž se upevňuje podstatné, typické pro analyzovaný jev nebo proces. Analyzované jevy a procesy jsou upevňovány, jsou obohaceny a prohloubeny znalostí o předmětu jako celku“ (Skalková 1983, s. 118).

Tato metoda je užita ve všech kapitolách práce.

Metoda rozhovoru

„Metoda rozhovoru rovněž patří k těm metodám společenských věd, kdy shromažďování dat je založeno na přímém dotazování, tj. verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta. Metoda rozhovoru je charakterizována především přímou sociální interakcí. Právě odtud vyplývají její významné možnosti. Navázání osobního kontaktu usnadňuje hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů. Je pružná, dá se přizpůsobit zvláštnostem různých situací, slouží k hlubšímu objasnění kontextů a důvodů odpovědí. Zároveň lze při této

metodě zachytit nejen sdělovaná fakta, ale i některé vnější reakce dotazovaného, a podle nich pohotově usměrňovat rozhovor potřebným směrem“ (Skalková 1983, s. 92).

Metoda rozhovoru je použita v kapitole 3.4.6. - Rozhovory s pamětníky (viz příloha č. 3 - 6).

Užité metody jsou ověřené metody historické práce a jsou užity především proto, že práce tohoto charakteru musí být zpracována materií metod.

3 Teoretická část

3.1 Charakteristika regionu – Berounský okres

Berounský okres se rozprostírá v západní části Středočeského kraje. Na východní straně sousedí s okresem Praha – západ, na jižní straně s okresem Příbram, ze západu s okresem Rokycany, což je už Plzeňský kraj, a na severní hranici se potkává s okresy Rakovník a Kladno. Jakousi pomyslnou hranicí je dálnice D5, která rozděluje celý berounský okres na dvě téměř souměrné poloviny.

Garkisch (1998) uvádí, že ze všech okresů kraje je okres Beroun, co se týče rozlohy, druhý nejmenší. Svou rozlohou 662 km² náleží k jakémusi zbytku kdysi velké správní oblasti jižní části středních Čech, nazývané Podbrdský nebo také Berounský kraj. Tato část představuje 6 % z celkové rozlohy Středočeského kraje. V současné době žije na území tohoto okresu přes 75 000 lidí, hustota zalidnění je 132 obyvatel na 1 km².

„Ze správního hlediska patřilo území dnešního okresu nejprve pod tetínskou župu (11. až 12. století), poté, co byla správní funkce Tetína zrušena, tuto úlohu převzal od 13. století hrad Nižbor. Od té doby se v listinách toto území označuje jako Podbrdský kraj (provincia Podbridye, 1275)“ (Garkisch 1998, s. 8). Jak dále uvádí Garkisch (1998), poprvé se pojmenování „Berounsko“ objevuje na počátku 15. století. Po dlouhých čtyřech stoletích došlo k další změně: v 19. století existovaly na území Berounska dva celky – okres hořovický a okres berounský, který byl ale v roce 1868 zrušen. Až v roce 1936 byl Berounu vrácen statut okresního města, do té doby bylo město Hořovice správním celkem i pro oblast Berounska. Do okresu Beroun v současnosti náleží 85 obcí, z toho 6 má přiznán statut města (Beroun, Králův Dvůr, Hořovice, Hostomice, Zdice, Žebrák), 4 jsou městysem. Od 1. ledna 2003 se okres člení na 2 správní obvody obcí s rozšířenou působností (Beroun, Hořovice).¹

Garkisch (1998) uvádí, že povrch okresu patří svou rozmanitostí a pestrostí neobvyklých útvarů k nejzajímavějším krajinným celkům v Čechách. Tzv. Hořovická

¹ viz Český statistický úřad, Charakteristika okresu Beroun [online]. 2016-04-13.

Dostupné z : https://www.czso.cz/csu/xs/charakteristika_okresu_beroun

brázda je ústřední částí tohoto území, jihozápadní a střední část tvoří Český kras a dále pak členité pahorkatiny v blízkosti Berouna. Na východní a jihovýchodní straně se rozprostírají Brdy a Hřebeny, jejichž západní část protínají hranice okresu. Na západní a severozápadní straně se rozkládá Křivoklátská vrchovina. Z geologického pohledu je Berounsko součástí Barrandienu. Jedná se o vápencovou oblast, která se rozprostírá v okolí toku řeky Berounky v úseku od Berouna směrem k Praze. Garkisch (1998) dále uvádí, že oblast, která je pojmenována po slavném francouzském vědci Joachimů Barrandovi (1799 – 1883)¹, je významná četným výskytem zkamenělin a pro paleontologické badatele má velký světový význam. Mnohé vzácné exempláře zkamenělin a trilobitů, pocházejících z dob, kdy celá tato oblast byla pokryta prvohorním mořem, má své místo nálezů v tzv. Barrandových jámách u obce Loděnice. Mimořádného významu ve světové paleontologii dosahuje také oblast Českého krasu. Tato oblast je dále bohatá četnými jeskyněmi, z nich nejznámější jsou Koněpruské jeskyně, které vynikají bohatou krápníkovou výzdobou.

Více než třetinu plochy okresu pokrývají lesy.² Tvoří převážně souvislé celky, ať již Hřebeny a Brdy s nadmořskou výškou kolem 600 m s kopcovitým terénem, nebo Křivoklátské lesy, které tvoří spíše rovinu. Jedinečnou přírodní oblastí je bezesporu Český kras, který se rozprostírá na rozloze 128 km². Oplývá specifickými druhy květeny a hmyzu. Proto také získal v roce 1972 statut chráněné krajinné oblasti, podobně jako Křivoklátsko, bývalá oblast lovu Přemyslovců. Mezi nejvýznamnější části

¹ Francouz, vystudovaný stavební inženýr, učitel, vychovatel a především geolog a paleontolog. Věnoval se výzkumu českých silurských skal. Se svými pomocníky nashromáždil velké množství zkamenělin. Procestoval celé střední Čechy a seznámil se s jejich geologickým složením. Souvrství mezi Prahou a Plzní nazval českým silurským systémem. Později bylo toto pásmo na Barrandovu počest nazváno Barrandienem.

Joachim Barrande, Knihovna Akademie věd

Dostupné z: <https://www.lib.cas.cz/casopis-informace/joachim-barrande/>

² viz Český statistický úřad, Charakteristika okresu Beroun [online]. 2016-04-13

Dostupné z : https://www.czso.cz/csu/xs/charakteristika_okresu_beroun

Českého krasu patří oblast národních přírodních rezervací Karlštejn a Koda o rozloze 2010 ha. V celé oblasti roste mnoho druhů chráněných rostlin, např. tařice skalní, koniklec načernalý, lomikámen trsnatý, aj.

Garkisch (1998) uvádí, že celé území berounského okresu je odvodňováno řekou Berounkou. Po mnoho let si nacházela cestu kaňonem vápencového údolí Českého krasu. Z jižní strany je největším jejím přítokem Litavka, ze severu pak Loděnický potok, zvaný také Kačák. Ten prochází mnoha malebnými údolími, z nichž jedno z nejkrásnějších se táhne přes významné poutní místo s bohatou historií, obec Svatý Jan pod Skalou¹ (viz příloha č. 20 - 21).

Berounsko je oblast, která je velmi bohatá na nejrozličnější historické památky. Mezi ty nejznámější se řadí starobylý hrad, který má mezi českými hrady své nezastupitelné postavení. Karlštejn byl založen v roce 1348 českým králem a římským císařem Karlem IV. jako místo, které má sloužit pro uchování vzácných královských pokladů. V té době se Praha, coby hlavní město, stala sídlem nejmocnějšího evropského panovníka. Mezi další památky okresu patří hrady Točnick a Žebrák, barokní kostel na Tetíně, místo, ke kterému se váže dávný příběh o kněžně Ludmile a českém knížeti Václavovi. Přes Svatý Jan pod Skalou vede i nejstarší turistická stezka v českých zemích. V letech 1888 - 1889 ji upravil a označil Berounský klub turistů. Na počest tehdejší významné osobnosti kulturních dějin a propagátora turistiky nese jméno Stezka Vojty Náprstka.

¹ Dle několika legend se v oblasti nynější obce Svatý Jan pod Skalou usadil Ivan, syn chorvatského knížete Gostimila. Zřekl se trůnu a po dlouhém putování se usadil pod velkou skálou v jeskyni s pramenem. Dle pověsti lovil jednoho dne v blízkosti jeskyně kníže Bořivoj (manžel kněžny Ludmily). Šípem postřelil Ivanovu laň. Kníže ji sledoval a setkal se tak s poustevníkem Ivanem, budoucím světcem, kterého přizval na hrad Tetín. V místě jeskynní poustevny stojí dnes kostel Svatého Jana Křtitele. Bývalou historii připomínají malby a barokní fresky na stropě chrámu, ale i dochovaná Ivanova jeskyně s údajnými otisky Ivanových nohou (viz příloha č. 20 - 21).

3.1.1 Průmysl

Jůna (1931) uvádí, že kolem roku 1811 byla postavena v Loděnici přádelna, kde se zpracovávalo hedvábí. Poté datuje rok 1834, kdy byla vystavěna v Loděnici na potoku Kačák přádelna nová, která tu původní zcela nahradila. Přádelna byla postavena za účelem zpracování americké bavlny. Po požáru v roce 1868 byla rozšířena a pronajata již zaběhlé Sobotkově firmě v Praze. Ta ji v roce 1870 koupila. Roku 1881 byla postavena přádelna nová a ta původní se změnila na tkalcovnu. Obě továrny zaměstnávaly v té době kolem 550 lidí.

Garkisch (1998) uvádí, že v roce 1900 byla povýšena obec Loděnice na městys¹, v témže roce byly povoleny výroční trhy.

Dle Jůny (1931) nechal postavit p. Jindřich Cífk a v roce 1907 16 pecí na pálení vápna a z místního lomu zřídil košíkovou lanovou dráhu. V roce 1919 byla výroba ještě rozšířena. Ročně se tak vyvezlo 1300 – 1400 vagónů vápna a asi 1200 vagónů vápence, který se dále zpracovával a odesílal do vápenek k pálení, jako stavební kámen, na karbid, sodu, hnojiva, do skláren, cukrovarů, železáren. Ve stejném roce jako byly vystavěny pece na pálení vápna, tedy v r. 1907, Pražská železářská společnost začala vyhlubovat šachtu a následně stavět. První den roku 1909 se v pecích poprvé zatopilo. I z tohoto místa byla, za účelem lepší dopravy, zřízena košíková lanová dráha. Ve stejném roce bylo v Loděnici zřízeno pro potřeby lidí Družstvo konzumní a nákupní.

V roce 1906 byl zřízen v Loděnici místní peněžní ústav pod názvem „*Spořitelní a záložní spolek pro Loděnici a okolí, zapsané společenstvo s neomezeným ručením*“ (Jůna 1931, s. 321). Rozvoj obce tak neustále pokračoval. Lidé zvyšovali požadavky na denní život, obec se rozrůstala a rozšiřovala, vznikalo mnoho příležitostí k práci.

¹ městys – Dne 3. listopadu 1900 byla Loděnice povýšena na městys. O znak obec nežádala a znakové privilegium nedostala. Přesto používá znak, o němž se traduje, že pochází z dílny akademického malíře, profesora pražské uměleckoprůmyslové školy a přítele rodiny Cífkovy, Emanuela Krescens Lišky. Na modrém poli štítu je zobrazena stříbrná loď s vysokou přídělí, kormidlem, veslem a červenobílým praporem na zádi (viz příloha č. 14).

Stavěly se nové domy, počet obyvatelstva rostl, místní škola se rozšiřovala novými třídami. Dosavadní kapacita přestávala stačit. Mnoho lidí přicházelo do města za prací, pracovních příležitostí zde bylo najednou hodně, lze říci, že každý se zde, co se týče společenského života, mohl uplatnit.

Rozvoj města rázem ale skončil 26. července 1914 s příchodem první světové války. Mnoho mužů bylo odvedeno do strašné války, odvedeni byli mladí i staří, muži ve věku 18 až 50 let. Každý musel projít vojenskými komisemi, kde byli 6x prohlíženi, následně uschopnění a odváděni vyhrát krutou válku. To však mělo velký a neblahý dopad na společenský život ve městě. Živnosti, obchody i hospodářství hynuly, protože je neměl kdo spravovat, řídit a udržovat. Lidé, zejména ti staří, ženy a děti strádali čím dál více hladem a bídou. Část zdejšího obyvatelstva měla jistý výdělek díky průmyslovým závodům, které uměly rychle zareagovat na současnou situaci a místo vlastní výroby začaly produkovat válečný materiál.

Mnoho ostatních lidí bylo odkázáno na využívání potravinových lístků, které jim umožňovaly nákup k životu potřebných věcí v předepsané míře a váze. Potravin mnoho nebylo, na výběr pak vůbec. Lidé kupovali, co mohli, ale za velmi vysoké a přemrštěné ceny.

Dne 28. října 1918 byla po ukončení války vyhlášena samostatnost československého státu. V Loděnici, jak uvádí Jůna (1931), upozornilo obecní zastupitelstvo obyvatele, že je potřeba po válce vysílené a vyhladovělé lidi podpořit, proto se musí řádně odvádět vykoupené obilí a dobytek.

Na památku padlým občanům loděnické oblasti byl postaven před tamější školou v parku pomník, který byl slavnostně odhalen 1. 5. 1920 (viz příloha č. 24).

Jůna (1931) uvádí, že život v obci se pomalu vracel do normálního rytmu. Opět začal rozkvétat sociální, kulturní a společenský život. Roku 1920 byla ustanovena místní osvětová komise a zřízena obecní knihovna, která převzala 474 svazků knih od Okrašlovacího spolku. Nově vznikaly další spolky, např. Jednota legionářů, Střelecká jednota, Včelařský spolek, Baráčníci, apod. V roce 1919 se otevřela pobočka při 5třídní škole a v roce 1921 byla zřízena měšťanská škola.

3.1.2 Zemědělství

Zemědělství patřilo k podstatným a důležitým oblastem regionu. Mnoho lidí zde nacházelo příležitost k zaměstnání, možnost obživy pro sebe i svou rodinu.

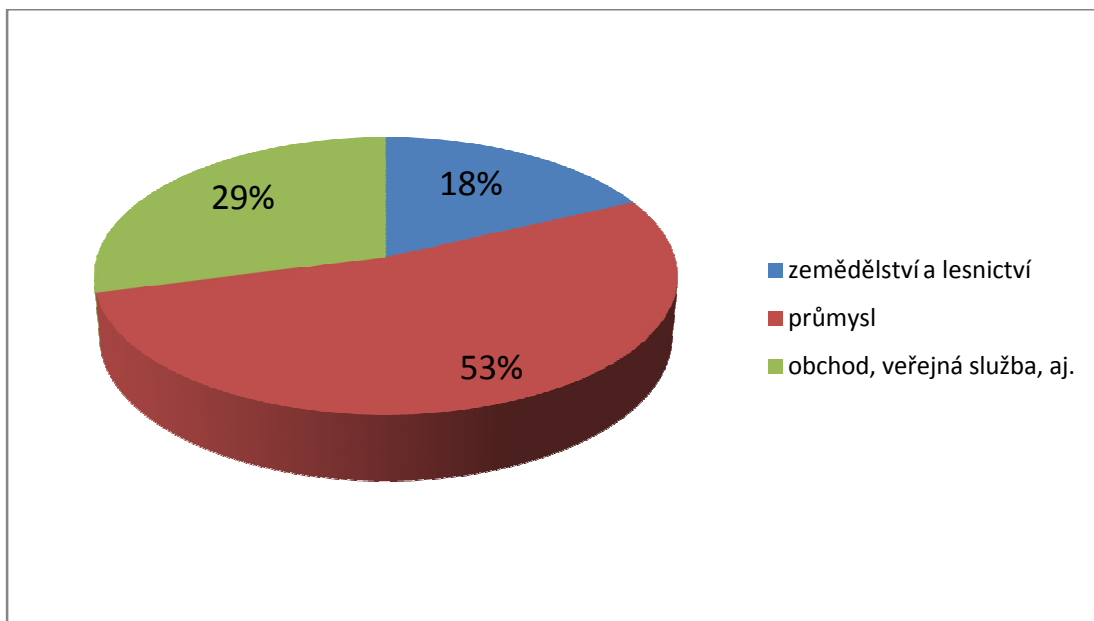
Marie Terezie a Josef II. zrušili v roce 1789 poddanství a lidé se stali svobodnějšími. K úplnému osvobození a zrušení roboty došlo však až později, v roce 1848. Po tomto aktu pokračoval rozvoj zemědělství velmi pomalu. Rolníci, kteří byli stále zatíženi důsledky dlouhého období nevolnictví, si jen velmi pomalu zvykali na nový pocit svobody. Kulturní život se soustřeďoval do měst, venkov byl oproti tomu značně ochuzen. Byly zakládány zemědělské rady, hospodářské školy, odborné spolky a organizace, pořádaly se výstavy. Před vypuknutím světové války bylo zemědělství na vysoké úrovni. Válka přerušila slibný vývoj, ale také ukázala důležitost zemědělství pro soběstačnost země.

V oblasti Hořovicka a Berounska byl pokrok v zemědělství stálý a zřejmý. Jůna (1929b) uvádí, že cestu si tehdy razily hlavně velkostatky, později střední a zbytkové statky. Ve prospěch veškerého zemědělství zde působily zemědělské rady, zemědělská jednota, hospodářská družstva, odborné a lidové školy hospodářské, různé další spolky nebo sdružení pro zájmy venkovských žen. Po ukončení války bylo potřeba překonávat velké potíže pro špatný stav a zanedbání stavu půdy i vyčerpání provozovacích prostředků. Několik let trvalo, než byly naplněny stáje, znovuzřízeno a obnoveno zchátralé nářadí a stroje, vyhuben plevel, zlepšila se půda, a než bylo dosaženo předválečné produkce.

Vzdálenost od kulturních a průmyslových středisek byla překlenuta díky tisku, dopravě a radiu. Pozemkovou reformou se dosáhlo rovnoměrnějšího rozdělení majetku, díky parcelaci přibýlo více soběstačných drobných zemědělců. Dlouhodobí nájemci se stali majiteli půdy, obce získaly lesy a pastviny.

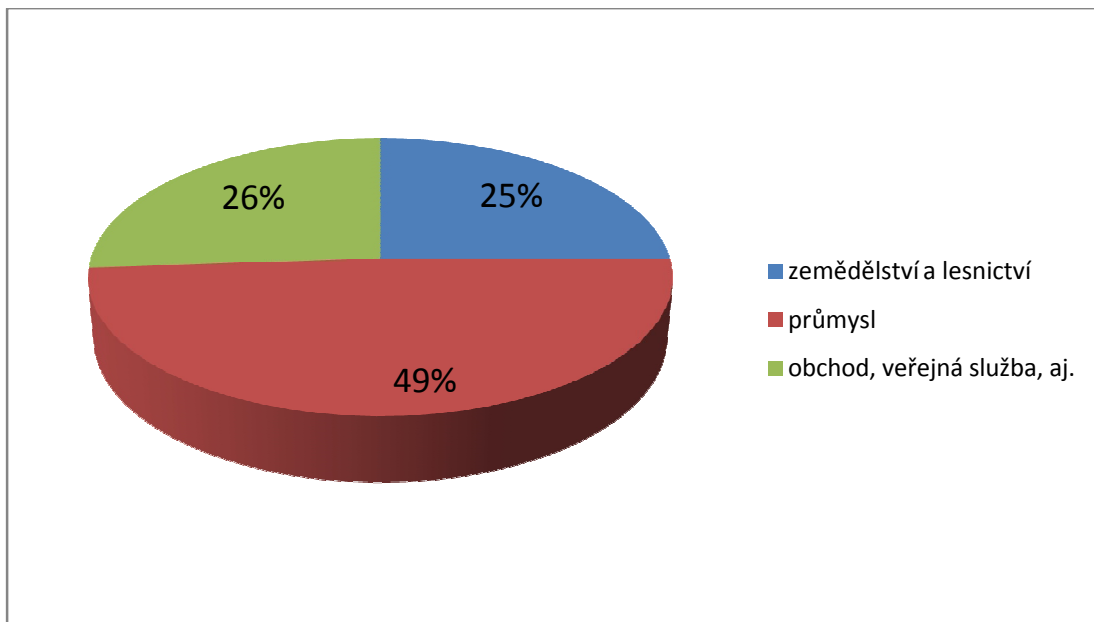
Jůna (1929b) uvádí, že z úhrnného počtu obyvatelstva podle zaměstnání, na základě sčítání z 15. února 1921, se na celém okrese zabývalo zemědělstvím 21% obyvatel, průmyslem 52%, zbytek obchodem, veřejnou službou nebo jiným zaměstnáním.

Graf 1: Povolání obyvatelstva na Berounsku v roce 1929

Zdroj: převzato z Jůna J. 1929b, str. 217

Graf 2: Povolání obyvatelstva na Hořovicku v roce 1929

Zdroj: převzato z Jůna J. 1929b, str. 217

Tabulka 1: Statistika hospodářských usedlostí na Hořovicku a Berounsku z roku 1928 – 1929

	od 2 – 5 ha	od 5 – 20 ha	od 20 – 100 ha	přes 100 ha
Celkem	1681	1009	199	34
Určení v %	58%	34%	7%	1%

Zdroj: převzato z Jůna J. 1929b, str. 215

Tabulka 2: Statistika hospodářských usedlostí v Loděnici z roku 1928 – 1929

	od 2 – 5 ha	od 5 – 20 ha	od 20 – 100 ha	přes 100 ha
Loděnice	7	9	6	-

Zdroj: převzato z Jůna J. 1929b, str. 214

Jak je tedy zřejmé, průmysl byl ve zdejším kraji velmi hojně zastoupen. Přestože statistiky hospodářských usedlostí ukazují, jak mnoho jich v našem okolí bylo, jednalo se spíše o menší hospodářství. Kdybych byla nezasvěcenou pozorovatelkou, tak bych očekávala, že v povodí řeky Berounky bude zemědělství zastoupeno daleko více, ale snad je to tou odvěkou obchodní trasou Praha – Beroun - Plzeň – Norimberk, která byla lákavým působištěm průmyslníků a jejich plánů. Zdejší oblast z tohoto těží stále. Region kolem Rudné u Prahy, Loděnice, Berouna, Zdic, Žebráku je hojně využíván k výstavbě centrálních skladů i výrobních hal a to mnohdy i s působností do jihozápadní Evropy. Nejčastější obchodní trasy pak vedou do Rakouských zemí a Bavorska.

3.1.3 Historie obce Loděnice

Jak uvádí Paták (2004), v oblasti, kterou lemuje Loděnický potok, žili lidé již ve středním paleolitu (stáří nálezů dokumentujících tuto skutečnost je cca 150 000 let). Provedené výzkumy a bohaté archeologické nálezy svědčí o tom, že se v této lokalitě nacházelo neolitické sídliště.

Garkisch (1998) uvádí, že při stavbě dálnice byly v katastru obce objeveny pozůstatky keltského sídliště. Nálezy zahrnovaly zlomky keramiky, pazourkové a kostěné nástroje a zvířecí kosti jako zbytky potravy. Významná jsou i paleontologická naleziště lokalizovaná v loděnickém katastru. Nejvýznamnější z nich jsou chráněná naleziště Špičatý vrch a Barrandovy jámy, která jsou součástí Chráněné krajinné oblasti Český kras.

Čapek (1985) uvádí, že první písemné zmínky o existenci osady s názvem Loděnice se objevily v souvislosti se soupisem obcí na levém břehu Berounky z roku 1088, který je součástí vymezování tehdejších hranic župy Tetínské.

Doba, kdy vznikl název Loděnice nelze přesně určit. Paták (2004) uvádí, že možnost odvození názvu od určité konkrétní činnosti, například od výroby lodí, není spolehlivě doloženo ani u dalších míst s názvem Loděnice (nebo Lodenice). Odborníci jakékoli spojení názvu s výrobou lodí vylučují s tím, že ani v německém překladu názvu (Lodenitz) se loď (Schiff) neuvádí. Přesto je s největší pravděpodobností název odvozen od činnosti související s plavením po vodě. Obyvatelé zalesněného údolí, zvaní podle starobylé pověsti loděníci, dobývali v okolních svazích kmeny, které plavili po potoce k Berounce. Jednotlivé klády byly svazovány a jako primitivní vory plaveny po vodě na místa dalšího zpracování.

Paták (2004) uvádí, že prvním věrohodným písemným dokladem o naší obci je záznam, který popisuje bitvu o český trůn mezi dvěma Přemyslovci, který se odehrál 23. ledna

1179.¹ Tento časový údaj – datum bitvy u Loděnice, který je zaznamenaný místním kronikářem a potvrzený historiky, se pro naši obec ukázal být datem významným a rozhodným. Dokládá totiž nepochybnou existenci obce Loděnice již ve dvanáctém století. Toto datování není v žádném případě údajem, který by určoval nějakou hranici nebo počátek, ale dokládá fakt, že tehdy již existovala živá osada s názvem Loděnice, a že její vznik je nutno hledat hluboko v dávnověku – nejspíše už v počátcích osídlování české kotliny.

Pro dokreslení zde uvádím některé okolnosti, které zásadním způsobem ovlivnily život obyvatelstva v této oblasti. V dávné minulosti tím byl zejména dostatek dřeva v okolních lesích a později zásoby přírodních surovin, kterých se mohlo využít ve stavebnictví. Díky tomu se odvíjela pro obec charakteristická výrobní činnost. Ta byla ve svých počátcích velice primitivní. Kácení stromů, hrubé opracování poražených kmenů a jejich přibližování - „lodění“, byly po staletí jedinými způsoby obživy lidí žijících v této kotlině.

Paták (2004) uvádí, že zpočátku pálili místní spotřebitelé primitivním způsobem vápno v místě zvaném v Báních jen pro vlastní potřebu. Zhruba od roku 1870 byly v Báních kromě vápna páleny i cihly. Na počátku 19. století zažíval ohromný rozmach i jiný obor – výroba velice žádaných dřevěných loukoťových kol. V Loděnici se rozvinula výroba

¹ Kníže Bedřich (1141/2 – 25. března 1189) vypudil svého strýce Soběslava II. (asi 1128 – 29. ledna 1180) z Prahy a sám se ujal vlády. Soběslav vzal za vděk hradem Skála na Plzeňsku, a když se dozvěděl o odjezdu Bedřicha do Německa, spěchal s vojskem do Prahy dobývat hrad. Poté, co se o tom Bedřich dozvěděl, spěchal i on na Prahu. Setkali se oba u obce Loděnice, kde došlo k boji právě 23. ledna 1179. Ztráty byly veliké, ale zdaleka tím přemyslovské boje nekončily. Místo po boji se změnilo k nepoznání. Celý zajímavě členitý terén byl zavezen a srovnán s okolím, v současné době je již zastavěn rozrůstajícím se hlavním městem. Pouze ulice „Na bojišti“ v Praze (mezi náměstím I. P. Pavlova a Karlovem) připomíná tuto bitvu.

takovým způsobem, že v zájmu uspokojení poptávky byl majitel nucen zaměstnávat několik námezdních pracovníků.

Právě díky výrobě vápna a cihel, spolu s následným uvedením manufakturní textilní výroby do prostoru obce, se obec Loděnice odlišuje od obcí srovnatelných počtem obyvatel. Další odlišností je i následující obsáhlý výčet rozmanitých činností občanů.

Již od roku 1873 měla obec lékaře a poštu. Po roce 1890 se v obci uvádí výroba strojně pletených punčoch a ponožek. Na počátku dvacátého století je výčet obchodů, řemesel, živností, služeb a výroben tak rozsáhlý, že kromě tří velkých výrobních podniků – – přádelny, tkalcovny, vápenky (viz příloha č. 15) a kromě třinácti samostatně hospodařících rolníků, bylo v Loděnici registrováno více než devadesát provozoven nejrůznějších živností¹. Patří mezi ně například dva lékaři, dentista, pohřební ústav, učitel hudby, dva obchody s uhlím, čtyři obchody s galanterním zbožím, dvě benzinové pumpy, biograf, modistka a knihtiskárna. Pivo se čepovalo v pěti hostincích a prodejem koloniálního zboží se zabývalo osm obchodníků. Bereme-li v úvahu, že podle sčítání obyvatelstva žilo v Loděnici v roce 1900 celkem 1224 osob v 88 číslovaných staveních (v roce 1921 uváděno 1505 obyvatel žijících ve 164 domů), pak po srovnání těchto čísel je potřeba uvést, že se tehdy podnikalo ve většině loděnických domů².

To vše svědčí o tom, že místní obyvatelé se velmi snažili o to, aby zachovali a udrželi svou obec plně samostatnou. Snažili se o rozvoj místa, ve kterém žili, neustálou nabídku nejrůznějších služeb pro místní i okolní obyvatele všech věkových kategorií. Nabídka pokrývala služby jak pro denní potřebu, tak i pro volný čas. Ze zápisu místní školní rady usuzují, že místním živnostníkům šlo velmi o to, aby nezůstávali strnulí, ale snažili se „jít s dobou“.

V současnosti, dle statistických údajů, má obec Loděnice 1519 obyvatel.³

¹ viz. Místní školní rada Loděnice, 1868 – 1951

² Místní školní rada Loděnice, 1868 – 1951

³ Český statistický úřad, Charakteristika okresu Beroun [online]. 2016-04-13.

Dostupné z : https://www.czso.cz/csu/xs/charakteristika_okresu_beroun

3.1.4 Spolky¹

Mezi další důležité prvky života obce patří velmi bohatá činnost spolků a nejrůznějších korporací s dnes nepředstavitelně hojnou účastí občanů. V roce 1870 byl v Loděnici založen **Tovární sbor dobrovolných hasičů Sobotkovy tkalcovny**. Historie sboru je spolehlivě zdokumentována v dosažitelných dokladech. Stal se prvním sborem hasičů v tehdejší správě okresu. Na začátku svého založení měl 32 členů a jeho prvním starostou byl ředitel Sobotkovy továrny Jan Strehler. Sbor měl vlastní prapor s nápisem „Tovární sbor dobrovolných hasičů v Loděnici“ s vyšívanými symboly hasičů a znakem továrny uprostřed. Vedení továrny vybavilo sbor veškerou tehdy dostupnou výzbrojí. Jako jeden z prvních v berounském regionu vlastnil i parní stříkačku. V roce 1898 založila i Loděnice svůj **obecní sbor dobrovolných hasičů**. Prvním starostou pětatřiceti členného obecního sboru se stal rolník Václav Landa. Oba sbory – tovární i obecní – při likvidaci požárů vzorně spolupracovaly.²

Hasiči pomáhali i při rozsáhlých povodních v roce 1924. Jsou jedinou korporací v obci, která více než sto let nepřerušila činnost, jediným spolkem, jehož počet členů nikdy neklesl pod třicet.

V roce 1887 byla založena svého času pro vzhled obce nejvýznamnější korporace, **Okrašlovací spolek**, který se po celou dobu své existence věnoval estetické úpravě veřejných ploch v obci (zanikl v roce 1918). Více než stovka členů se zasloužila o vznik mnoha nádherných částí zeleně v okolí obce. Zakladatelem a čestným předsedou spolku byl významný loděnický podnikatel pan Jindřich Cífk (viz příloha č. 17), pozdější

¹ viz Šimrová, E., 2008. Historie obce Loděnice [online]. 2009-10-14

Dostupné z: <http://www.lodenice.cz/z-historie-obce/ds-50/p1=52>

² Vzájemná spolupráce sborů byla uplatněna při většině tehdejších zásahů při požárech v regionu. (např. 1899 požár stodoly paní Vlasákové v Loděnici, 1900 požár lesa v Chrastenicích a stodoly paní Losenské na Vráži, 1901 požár domu pana Šťáhlavského v Loděnici, 1905 součinnost při rozsáhlém požáru továrny pana Kubinského ve Sv. Janě pod Skalou aj.).

majitel zámku Vinice. Z jeho iniciativy spolek vysázel na náměstí řady kaštanů, lip a jeřabin.

Spolek založil v roce 1887 čtenářský odbor a knihy zakoupené z jeho prostředků se staly základním fondem obecní knihovny. V roce 1895 měl spolek 115 aktivních členů. Z iniciativy spolku byly v roce 1912 označeny červenými smaltovanými tabulkami ulice (Komenského náměstí, Havlíčkova, Riegrova, Tyršova ulice aj.) V roce 1918 spolu se vznikem samostatnosti Okrašlovací spolek bohužel zanikl.¹

V roce 1925 byla založena **Vlastenecko-dobročinná sdružená obec baráčníků** (viz příloha č. 13). Prvním rychtářem obce byl pan František Fichtner. Tento spolek sdružoval občany za účelem dobročinné a podpůrné činnosti, udržování staročeských zvyků, obyčejů, zpěvů a tanců. Obec baráčníků měla při založení 89 členů, o dva roky později již 186 členů. Svou činnost v obci pozastavili baráčníci v roce 1997.

Díky Okrašlovacímu spolku byla v roce 1887 založena **obecní knihovna**. Již od roku 1877 si bylo možno půjčovat knihy z farní knihovny, při škole v té době fungovala knihovna žakovská a knihovna učitelská.

¹ V současnosti připomínají činnost spolku vysázené stromy na náměstí, v jejichž stínu tu na památku padlých ve světové válce stával pomník, jehož skutečný původ bude asi málokterému ze současných občanů Loděnice znám. Jednalo se o žulový jehlan, který od roku 1881 stál z iniciativy představenstva Okrašlovacího spolku před školou na náměstí, kde měl budoucím občanům Loděnice připomínat pobyt korunního prince Rudolfa v této obci. Jehlan byl v roce 1920 v souvislosti s poválečnou euforií přebroušen, a jako artefakt s novým významem přemístěn ke kostelu, kde dodnes stojí coby památník padlých (viz příloha č. 24).

Dále byla zřízena knihovna textilních dělníků, členská knihovna Sokola a DTJ¹. Po deseti letech obecní knihovna, vzhledem k problémům s jejím umístěním, znovu splynula s knihovnou Okrašlovacího spolku. Po roce 1912 byla obecní knihovna opět samostatnou, ale byla ze všech knihoven v obci nejmenší.

Až v letech 1922 – 1925 byl knižní fond Okrašlovacího spolku, Unie textilních dělníků a DTJ postoupen obecní knihovně, a jelikož současně zanikla knihovna Sokola, stala se obecní knihovna rychle knihovnou nejvýznamnější. V padesátých letech se dosavadní skrovné podmínky změnilly zejména zapojením obecních knihoven do systému knihoven veřejných, kde byly knižní fondy doplňovány z prostředků státu. Tak oproti knižnímu fondu z roku 1930, kdy knihovna vlastnila 824 knih, které si půjčovalo 27 čtenářů, měla středisková knihovna v roce 1982 už 11 371 titulů, které si půjčovalo 406 čtenářů.

Návrh povýšení Loděnice na městys² projednalo a vypracovalo ministerstvo vnitra na základě žádosti loděnického obecního zastupitelstva ze dne 2. února 1898, kterou k projednání doporučilo okresní hejtmánství a místodržitelství v Praze.

¹ DTJ - Svaz dělnických tělovýchovných jednot České republiky sdružuje všechny dělnické tělovýchovné a tělocvičné jednoty působící v České republice. DTJ mají v České republice dlouhou historii, která sahá až do roku 1892. Samotný svaz DTJ byl založen v roce 1903 a po dvaceti letech svého působení sdružoval více než 11 tisíc jednot a 117 tisíc členů. Po roce 1948 byly DTJ zrušeny nebo začleněny do "jednotné tělovýchovy" a obnovení jejich činnosti nastává až po roce 1990. V současné době SDTJ sdružuje asi 30 jednot i když jich existuje mnohem víc.

Dostupné z: <http://www.sdtj.cz/>

² Městys – „Městys nebo také městečko je typ obcí velikostně a významově stojící mezi městem a vsí. V minulosti se jednalo o sídla, kterým bylo uděleno právo pořádat týdenní a dobytčí trhy (tím se městyse lišily od vsí) a zpočátku výjimečně i výroční trhy. Městyse musely plnit roli spádového městečka pro okolní vesnice. Na rozdíl od města zde bylo mnohem silněji zastoupeno zemědělství a sociální a profesní rozvrstvení nebylo tak výrazné“. (<https://cs.wikipedia.org/wiki/M%C4%9Bstys>)

Toto povýšení bylo uvedeno v platnost místodržitelem v Zákoníku zemském pro Čechy dne 3. listopadu 1900. Ve zdůvodnění povýšení na městys se mimo jiné uvádí: „*Obec Loděnice má 1200 obyvatel, 79 domů, má vlastní vodovod, leží na císařské silnici, v místě je železniční stanice, dvě velké továrny, vinohrad, poštovní a telegrafní úřad, lékař, škola, kostel a četnická stanice. Celkové vybavení je dobré, doporučení je podepřeno okresním a zemským úřadem*“ (Šimrová 2008, s. 2). Návrh znaku zhotovil profesor umělecko-průmyslové školy v Praze, loděnický občan Emanuel Krescens Liška. Přidělovací listina se bohužel nedochovala, i když v heraldických publikacích bývá loděnický znak uváděn a zobrazován.

V roce 1893 byl v obci založen v obci **Spolek divadelních ochotníků**. Prvním předsedou spolku, který pak působil v Loděnici až do roku 1960, byl mistr ze Sobotkovy přádelny pan Josef Rudolf. Spolek měl v době svého založení 34 členů a měl výbornou úroveň. Největší slávy dosáhl ve třicátých letech, kdy měl více než 80 členů. V té době byl v Loděnici zřízen i dětský soubor. Od roku 1953, kdy byli ochotníci přiřčeni k Osvětové besedě při MNV¹, hráli velmi nepravidelně. Mnozí členové pak přešli do dramatického kroužku Gramofonových závodů.

Od roku 1898 působil v Loděnici **Krejcarový spolek**, který byl založen díky loděnickým učitelům. Jeho hlavní činností byla zejména materiální výpomoc sociálně slabším žákům. Po léta své působnosti zajišťoval spolek školní pomůcky až třem stům dětem ročně. Předsedou spolku, který měl více než 200 členů, byl starosta obce pan Václav Landa. V roce 1903, jako součást Krejcarového spolku, vznikl **Polévkový ústav**, jehož úkolem bylo poskytovat dětem z chudých rodin dostatečně vydatnou svačinu. Na tuto činnost přispívala financemi většina závodů a spolků v obci. Krejcarový spolek zanikl na počátku druhé světové války a jeho činnost již nebyla obnovena.

Již v období První republiky působila v Loděnici **Myslivecká společnost**. Velkou část členů tehdy tvořili místní sedláci. Od roku 1936 fungoval **Lovecký klub pro Loděnice a okolí**. Jeho předsedou byl Karel Weigert. Klub zanikl v roce 1941, kdy se sloučil

¹ MNV - Místní národní výbor (MNV) je označení národních výborů, které vykonávaly v Československu v letech 1945–1990 správu obcí.

s Loveckým spolkem Hubertus v Berouně. Po roce 1948 vznikla tzv. **Myslivecká jednota**, která byla později nahrazena **Mysliveckým sdružením „Jestřáb“**. Sdružení fungovalo do 1. ledna 1983, kdy bylo díky vytváření větších honebních celků zrušeno. V roce 1937 zde byla založena místní organizace **Čs. Červeného kříže**.

Přestože dnes je obec Loděnice Praze výrazně „blíže“ nedá se říci, že by dopravní spojení bylo bývalo nějak špatné. I zde je patrný vliv minulých staletí, kdy obchodní stezka z Prahy do Německa vedla právě tudy. Výstavba železnice byla velkým přínosem, ale koňské povozy zde byly podstatně dříve a plnily svou roli několik století. Kamenem úrazu však bývaly finance. Samozřejmě že každý by nejraději využil dopravní prostředek, který by ho dovezl nikoliv na Zličín (jako je to dnes, kdy se potřebujeme dopravit na nejbližší metro), ale někam ještě dál, nejlépe na pražské tržnice či nádraží. Nemám informaci, kolik přesně stálo svezení vlakem či povozem, ale z historických pramenů vyplývá, že obyvatelstvo Loděnice raději putovalo do Prahy pěšky, což mu obvykle zabralo 3 – 4 hodiny cesty. Praha byla blízko ale i daleko, a stejně tak tehdy vrcholný kulturní život. Proto i v Loděnici začal vznikat spolkový život. Byl to trend nebo možná zvyk zakládat nejrůznější spolky a organizace a výrazně tak obohacovat běžný vesnický život. Můžeme se domnívat, zda jejich život byl v porovnání s dnešním těžší či lehčí. Lidé tehdy bojovali ve válkách a chránili tuto zem a životy svých blízkých. Snad právě proto se uměli více radovat ze života. V tomto jim spolkový život rozhodně pomáhal. I my se o podobné „spolkování“ snažíme, ale tuším, že už je to něco jiného. Doba internetu a konzumu nás posunula někam jinam. Stáváme se individualisty, kteří přestávají rozumět fungování světa, který je na sdružování se do značné míry postaven. Pro názornost uvádím příklad ze života mého muže. Je mu 40 let. Ve velmi mladém věku byl téměř zakladatelem místního spolku Svatojánské nadace (dnes Svatojánská společnost). Právě letos tento spolek slaví 25 let od svého vzniku. Dobře si vzpomíná na porevoluční nadšení někdejších členů či příznivců tohoto spolku. Práce šla dobře od ruky. Šlo o záchranu svatojánských památek. Přibližně po sedmnácti letech existence spolku začaly krušné časy, hlavně co se týče personálního obsazení. Uvažovalo se o zániku. Mladým se do spolku z nejrůznějších důvodů nechtělo a každý hledal své důvody a výmluvy, proč do spolku nevstoupit. Spolek přes větší obtíže však funguje dodnes a většinu památek se podařilo opravit. Díky této zkušenosti

si uvědomil, že se začíná opravovat znovu. Jedna lidská generace odchází, předává práci dalším a ti zjišťují, že to, co bylo opraveno před 25 lety, je potřeba pomalu začít opravovat znovu.

3.2 Obecná školská legislativa

Váňová (1986) uvádí, že úsilí o vybudování české národní školy se, počínaje národním obrozením, opíralo především o Komenského. Základem bylo nejen jeho pojetí počáteční školy, ale zároveň i jeho pedagogické a didaktické názory. Komenského křesťanská výchova i přijetí křesťanské myšlenky o rovnosti všech lidí před Bohem vede u něj k požadavku vzdělání všech lidí bez ohledu na sociální postavení, pohlaví, majetek nebo nadání. Tedy k požadavku tzv. „*demokratizace vzdělání*“ (Váňová 1986, s. 10). Svou představu doplňuje Komenský návrhem opatření, jak tohoto požadavku dosáhnout. „*Doporučuje jednak zřídit náležitý počet škol (škola obecná má být v každém městě a vesnici, škola latinská v každém větším městě, akademie v každé zemi), jednak provést řádnou organizaci vyučování a učiva, konečně zabezpečit dostatečné množství učebnic a metodik. Zabývá se i praktickými otázkami zajištění a hmotného zabezpečení učitelů, zajištěním školních budov a obrací se na rodiče, církev a šlechtu o pomoc při realizaci navrhovaných opatření*“ (Váňová 1986, s. 19). Svou koncepci školství propracoval Komenský více ve své Didaktice velké z roku 1638. Některé jeho didaktické a organizační principy byly použity při zřizování elementárního školství v 18. století v Evropě (šestiletá školní docházka, princip hromadného vyučování, aj).

V době pobělohorské však bylo školství a vzdělanost v úpadku. Většina dosud vzniklých škol byla zničena, školy na venkově téměř zanikly, lid v těžké době ztrácel zájem o vzdělání. Jak uvádí Váňová (1986), podmínky pro další rozvoj školství v Čechách vznikly však až o několik desítek let později v souvislosti s rozvojem výroby. Přibližně od poloviny 18. století byly v Rakousku zakládány manufaktury, které vyvolaly potřebu vzniku škol připravujících nové pracovní síly. Tyto školy však vkládaly do svých žáků pouze manuální dovednosti, ale žádné další cíle, např. jak děti naučit číst a psát, si nekladly.

Vývoj politických událostí v Rakousku – Uhersku prokázal, že je potřeba vytvořit nové podmínky pro ekonomický růst. V roce 1781 proto došlo ke zrušení nevolnictví a zároveň k vydání tolerančního patentu. V roce 1773 byl zrušen jezuitský řád. Kromě toho dochází postupně ke zrušení roboty - uvolnění a možnost pohybu obyvatelstva.

1781 – Toleranční patent (akceptace jiného než katolického náboženství). Všechna tato opatření stála u počátku moderní společnosti, jejího rozvoje a růstu. Zásadní problém bylo nutno spatřovat v ngramotnosti, která brzdila ekonomický rozvoj státu. Proto byla školská reforma nezbytností. „*Organizace rakouského elementárního školství byla svěřena zaháňskému opatu Johannu Ignazi von Felbigerovi, kterého Marie Terezie pozvala do Vídně jako uznávaného a zkušeného oprávněného pruského a slezského školství. Krátce po svém příchodu do Vídně vypracoval Felbiger návrh, který byl uznán jako zákon a 6. prosince 1774 vydán pod názvem Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech císařsko-královských dědičných zemích*“ (Váňová 1986, s. 32). Školy triviální se zřizovaly při farách, ale i v okolních obcích jako školy filiální, hlavní školy byly zřizovány v krajských městech, škola normální měla být jedna v každé zemi. Všechny zákonem zřízené školy byly školy elementární, které žákům měly poskytnout základy elementárního vzdělání, netvořily však systém na sebe navazujících škol. V té době také začaly vznikat první instituce pro vzdělávání budoucích pedagogů – preparandy – jako kurzy u normálních škol.

V roce 1860 byl absolutistický Bachův režim¹ zrušen, což vyvolalo v celé říši uvolnění a pohyb v sociální, kulturní, politické i hospodářské oblasti. Přijetí ústavy umožnilo vydat „Společovací zákon“, který umožnil vznik učitelských spolků nazvaných např. Komenský (např. spolek Komenský v Lomnici nad Popelkou) a Budeč (Budeč Poděbradská). Tyto učitelské spolky umožňovaly jednak setkávání učitelstva a spojování jejich sil jak na poli vzdělávacím, tak prosazování stavovských požadavků, ale i podporu oslav týkajících se kořenů českého národa (např. oslavy 300. výročí narození Jana Amose Komenského v roce 1892). Druhým důležitým momentem bylo zrovnoprávnění jazyků v říši, které vedlo roku 1868 k vydání rozhodnutí o právu dítěte být vyučován ve svém mateřském jazyce.

¹ Bachův absolutistický režim je označení pro formu vlády v Rakouském císařství (předchůdci pozdějšího Rakousko-Uherska) v letech 1851–1859. Hlavním představitelem tohoto období se stal rakouský ministr vnitra Alexander Bach, podle kterého se také vžil název Bachovský absolutismus.

„V lednu 1868 byl vydán říšský zákon, jenž stanovil základní pravidla o postavení školy k církvi. Podle tohoto zákona přešly řízení, správa a dohled nad školstvím na stát a měly být napříště vykonávány státními orgány k tomu ustanovenými“ (Váňová 1986, s. 60). Církvi tak bylo ponecháno řízení a organizace vyučování náboženství, ale rovněž možnost zřizovat soukromé školy pro žáky příslušného vyznání. Používá se běžně termín sekularizace a etatizace školy.

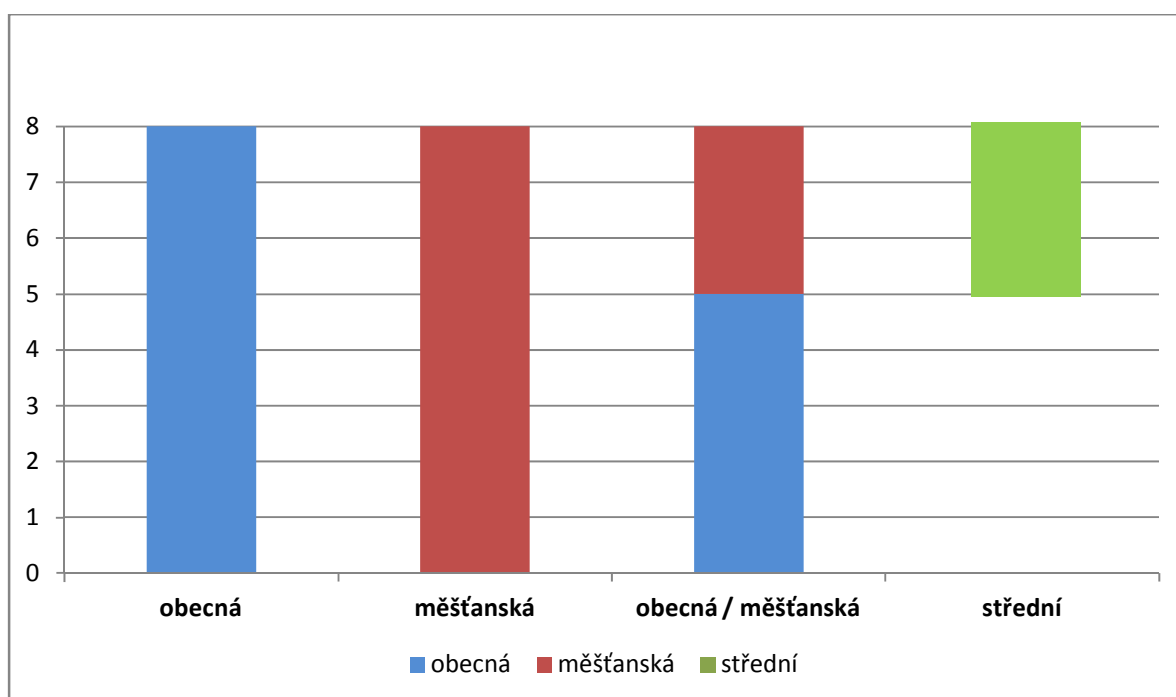
„Základní školský zákon upravující elementární školství v Rakousku byl vydán 14. května 1869. Protože pochází z doby, kdy byl ministrem vyučování Leopold Hasner, hovoří se o Hasnerově zákonu“ (Váňová 1986, s. 60). Tímto zákonem byla zavedena škola obecná a měšťanská, ale i učitelské ústavy. Zákon dále stanovil osmiletou školní povinnost, významně rozšířil obsah vzdělávání. Stanovil podmínky ekonomického a sociálního zabezpečení učitelů. K naplnění školní povinnosti byly zřízeny školy obecné a měšťanské, které se ještě dělily na obyčejné školy obecné a na školy měšťanské. Úkolem obyčejných obecných škol bylo vychovávat žáky k mravnosti a zbožnosti a rozvíjet jejich poznání, které bude základem jejich dalšího vzdělání.

Oproti tomu úkolem měšťanských škol bylo poskytnout žákům vyšší vzdělání, než jakého mohou dosáhnout na škole obyčejné obecné. *„V návaznosti na zákon byl v roce 1870 vydán školní a vyučovací řád pro školy obecné, který stanovil základní pravidla chování dětí ve škole, povinnosti dětí a učitelů a zákaz tělesných trestů“* (Váňová 1986, s. 63). Pro vzdělání učitelstva byly zřízeny čtyřleté středoškolské učitelské ústavy (pro učitele škol obecných, měšťanských a pěstounek pro mateřské školy a opatrovny).

Rozhodující pro hodnocení zákona, který upravoval naše školství až do roku 1948 je to, že jeho důsledkem byl dualismus školské soustavy. Od roku 1869 existoval v Rakousku – Uhersku, tedy i u nás, tento školský systém (viz graf č. 3). Škola obecná i měšťanská zahrnovala 8 let školní docházky. Jinou možností byla pětiletá docházka do školy obecné, která byla na další tři roky plněna ve škole měšťanské, nebo žáci mohli pokračovat studiem na škole střední. Školy obecné a měšťanské byly určeny nižším společenským vrstvám mnohdy situovaným převážně na venkov. Střední školy typu gymnázií byly otevřeny spíše středním a vyšším společenským vrstvám. *„Škola obecná, v této době i měšťanská, poskytovala relativně ukončené vzdělání a nevytvářela*

předpoklady pro další studium. Děti z ní odcházely přímo do praxe. Jediná cesta k vysokoškolskému vzdělání byla přes školu střední“ (Váňová 1986, s. 65). Tento systém zůstal v podstatě nezměněný až do vydání zákona o jednotné škole. Tím se výrazněji rozvířaly „sociální nůžky“ a tato školská soustava od samého počátku kritizovaná českým učitelstvem měla v sobě zakódovánu sociální nespravedlnost.

Graf 3: Vývoj počátečního školství v českých zemích

Zdroj: převzato z Váňová R., 1986, str. 65

Školský dualismus neboli dvoukolejná školská soustava vzniká všude tam, kde je možno nalézt k naplnění povinné školní docházky několik cest průchodem školskou soustavou (tj. stejně staré žáky je možno nalézt na několika školských institucích).

V roce 1883 byl dosavadní zákon novelizován. Váňová (1986) uvádí, že se novela dotkla zásadním způsobem hlavně školní docházky. Byly zavedeny tzv. úlevy. Děti, které chodily šest let do školy, mohly, po žádosti rodičů, získat mírné úlevy

v pravidelné školní docházce. Jednalo se zejména o děti nemajetných obyvatel. Dalším podstatným opatřením byla změna organizace měšťanské školy. *„Zatímco zákonem z roku 1869 byla měšťanka chápána jako varianta obecné školy, byla nyní pojata jako škola vyšší, která má za úkol připravovat jednak pro průmysl a zemědělství, jednak pro studium na učitelských ústavech a na odborných školách, které nepožadují přípravu ze střední školy“* (Váňová 1986, s. 67).

Po vzniku Československé republiky (1918) byla převzata i kontinuita Rakousko – Uherské školské legislativy. Za celé období existence První republiky (1918 – 1938) se prokazovala výrazná snaha o vytvoření školské legislativy československé. Krátká existence státu však neuměla přijmout zásadní školský zákon, o němž se velmi diskutovalo. V roce 1922 vstoupil v platnost tzv. Malý školský zákon. Zlepšily se tak materiální podmínky pro výuku, protože byly stanoveny maximální počty žáků na 80 ve třídě. Postupně se počet ještě snížil na 60 a 50. Náboženství přestalo být povinným předmětem, tím se však stala občanská nauka a ruční práce. Byl přijat princip koedukace a zrušen celibát učitelé.

„Na počátku třicátých let bylo v Československu 10 372 obecných škol, z toho nejvíce dvoutrídnic (2 786) a jednotřidnic (2 710). Tzv. dvoutrídky a jednotřídky byly typické venkovské školy. Jsou dokladem toho, že školy existovaly i v malých obcích a že gramotnost byla plně zabezpečena. Ve městech existovaly obecné školy pětistránkové, na které navazovaly školy měšťanské nebo nižší školy střední“ (Váňová 1986, s. 88).

V roce 1935 byl vydán zákon o újezdních měšťanských školách, který měl velký význam pro zvýšení úrovně vzdělávání. Od 1. října 1938 do 8. května 1945 na území bývalého Československa platily německé říšské zákony, které se však do školské soustavy výrazněji nepromítly. V poválečném období je významným mezníkem rok 1948.

Uhliřová (2013) uvádí, že v roce 1948 vstoupil v platnost zákon o základní úpravě jednotného školství č. 95/1948 Sb., který zavedl jednokolejnou školskou soustavu. *„Zákon se vztahoval na všechny stupně a druhy škol (kromě vysokých, vojenských a bohosloveckých učilišť) na celém území státu. Všechny školy se staly státními učilišti, devítiletou povinnou školní docházku bylo možno splnit pouze na škole prvního*

a druhého stupně – tj. škole národní (1. stupni – pětiletém) a škole střední (2. stupni – čtyřletém). Všechna mládež tak měla být vychovávána a vyučována společně bez rozdílu původu, společenského postavení či náboženského vyznání. Sjednocením veškerého školství do jednotné soustavy bylo možno docílit jednotné ideové výchovy. Tvrzení, že každý občan má možnost získat takové vzdělání, jehož je schopen, bylo založeno na falešné proklamaci, neboť hlavním kritériem pro studium na vysokých školách byl tzv. třídní původ“ (Uhlířová 2013, s. 10).

Od roku 1948 – 1989 platily principy jednotné (uniformní) školy. Tyto principy neztrácely platnost ani tehdy, když zákon 1948 Sb. byl vystřídán zákonem z roku 1953, pak 1960 a nakonec 1978. Pro primární stupeň platilo pravidlo, že tento elementární stupeň je pětiletý a při zkracování či prodlužování školní docházky se zásadně pohybovalo stupněm druhým. Výjimku tvořil rok 1978, kdy poprvé, a doufejme, že naposledy, byl zkrácen primární stupeň na čtyři roky. Toto opatření přineslo katastrofální důsledky, z nichž se ještě vzpamatováváme.

3.3 Školy v berounském okrese

Berounsko a Hořovicko patří k oblastem, které byly osídleny v naší zemi nejdříve. O stavu původního školství máme jen představu na základě všeobecných poznatků. Jůna (1929a) uvádí, že ve středověku zaujímal křesťanské náboženství důležitou úlohu. „*Po poměrně krátké a jen na několik míst omezené éře slovanské (slovanská škola na Vyšehradě, klášter sázavský) sloužily jeho potřebám také první školy latinské, zřizované u nás podle západního vzoru pro výchovu kněžského dorostu při klášterech a biskupských sídlech*“ (Jůna 1929a, s. 7). Kromě alexandrijského quadrvia (aritmetiky, geometrie, astronomie a musiky) byla hlavním předmětem latinská gramatika a četba klasiků, přičemž se všechno vyučování omezovalo na potřeby kleriků. Povědomí o potřebnosti obecného vzdělávání přicházelo jen velmi pozvolna, zprvu se zřizovaly oddělení jen při církevních školách. Zde se dostávalo vzdělání dětem bohatší šlechty nebo těm, kteří se připravovali na úřednickou dráhu. Teprve až ve 13. století se začaly zřizovat první školy ve městech nebo na venkově, a to zejména školy farní. Jůna (1929a) v této souvislosti připomíná první farní školu berounskou, která byla ve 13. století založena při někdejším minoritském klášteře. O této farní škole se již nedochovaly žádné další zmínky.

Ve 14. století je zaznamenán velký rozvoj školství i v berounském kraji, zejména pak v období vlády Karla IV. Vyučování probíhalo často na faře, kdy kněz zastával ještě další funkci v obci, obvykle kostelnictví. V tomto období mělo velký význam pro rozvoj měšťanských a venkovských škol založení pražské univerzity. Stalo se totiž právem i zvykem univerzity posílat své učitele na latinské školy královských měst. O nové učitele žádala pro své žáky i poddanská města. Na městské škole berounské vyučovali zpočátku mladí muži, kteří se připravovali k duchovnímu povolání. První zmínky o bakalářích na berounském okrese pochází až z 16. století. Bakalář, někdy nazývaný žákem, byl vzdělaný učitel, který se ale nemohl stát univerzitním profesorem, dokud neodsloužil alespoň 2 roky na měšťanské škole. „*Nad paměť lidskou bylo v Berouně, jakožto na osadě farního kostela, vždy několik žáků. Ti učili mládež počátkům literárního umění, totiž čísti, psáti a počítati, kromě toho i zpěvu chorálnímu a figurálnímu pro vícehlasé zpívání mší svatých, žaltářů, hymnů,...*“ (Jůna 1929a, s. 9).

Bakaláři nebyli nijak movití. Z obecních prostředků dostávali malý byt s vytápěním a měsíčně pobírali 15 grošů českých. To je proto nutilo hledat si možnost vedlejšího výdělku, zejména pak často přísluhováním při církevních obřadech. Na počátku každého školního roku smluvil bakalář s rodiči žáků školní plat. Pokud bakalář vyučoval ve škole, nesměl se po dobu své působnosti ženit. Díky těmto nehostinným podmínkám se ve školách bakaláři velice často střídali, v Berouně skoro každý rok.

Jůna (1929a) uvádí, že školní docházka byla zcela dobrovolná. Začínala se stejně jako dnes, v šestém nebo v sedmém roce žáka. Děti nosily do školy pouze tabulku a lahvičku inkoustu, protože knih bylo v té době velmi málo. Ve škole sedávaly děti kolem dlouhých stolů, pro častý nedostatek místa někdy i na zemi. Ranní práce dětí začínala společnou modlitbou a odříkáním žaltáře v místním kostele. Následovalo pak vyučování, které trvalo od šesti hodin ráno do devíti, odpoledne pak od dvanácti do tří hodin odpoledne. Zmiňuje se však pouze vyučování chlapců, o vyučování dívek v berounském okrese se nenašly žádné zmínky.

V 16. a 17. století bylo nalezeno jen několik zmínek o vzniklých školách na našem okrese. Jůna (1929a) se zmiňuje o nové kamenné škole v Berouně z roku 1569, která ale brzy shořela a pro potřeby obyvatel musela být postavena nová škola. Je zde dokonce i zmínka o tom, že město obdrželo od univerzitního rektora v roce 1599 deset kop na výstavbu nové školy. Zmínka je o škole v Hostomicích z roku 1628, v Litni byla škola zřízena v r. 1617, v Žebráku v r. 1609. V průběhu 17. a 18. století vznikaly postupně vesnické školy v okolních obcích berounského okresu. Velký dopad na rozvoj školství mělo období třicetileté války, díky kterému bylo mnoho škol zničeno, pobořeno nebo nenávratně poničeno. V této souvislosti se uvádí např. škola v Lochovicích, která byla v této době zcela zničena.

Jůna (1929a) se zmiňuje o vzniklé škole z r. 1737 v Tetíně, odkud dříve docházely děti do klášterní školy ve Svatém Janě pod Skalou. V následujících letech se objevují zprávy o dalších nově vzniklých školách, v Neumětelích (r. 1765), Suchomastech (r. 1769), Loděnici (r. 1782), Hředlích (r. 1782), Budňanech, Záluží (r. 1785), aj. Budovy škol byly v té době ve velmi špatném stavu. Často se vyučovalo v pronajatých světničkách, nejčastěji v kantorově bytě, někdy i na faře. Někdy se stávalo, že škola byla tzv.

pohyblivá a stěhovala se tam, kam se stěhoval kantor. Jůna (1929a) uvádí, že v obci Všeradice byla místní škola do roku 1830 umístěna v č. p. 12, 17, 28, 25, 86 nebo v místním záměčku v č. p. 1. Pokud měla škola vlastní budovu, pak se jednalo nejčastěji o nízskou dřevěnou chaloupku krytou doškovou střechou, jaká byla např. původní škola v Litni, Žebráku nebo Libomyšli. Budova školy sloužila často dětem až do „roztrhání“ a pak byla za velmi malé peníze prodána. Jůna (1929a) dále uvádí, že se často vyskytují zmínky o školních místnostech, jejichž strop býval nezřídka podepřený trámy nebo sloupy. S opravami nebo stavbou školy nové se nijak nespíchalo. Mnozí učitelé žádali obec aspoň o nutnou opravu budovy, kdy dovnitř zatékalo, škola si žádala nová okna nebo nebyla vůbec vybavena kamny na zimu.

Jůna (1929a) uvádí, že v 18. století byly poměry a vzdělání učitelů podobné těm po třicetileté válce. Na některých školách vyučovali vojenští vysloužilci, někde místní řemeslníci. Velmi častým úkazem bylo, že se učitelské řemeslo v místní škole dědilo z pokolení na pokolení. V místní škole ve Tmani v letech 1744 – 1823 vyučovali čtyři muži Boubínové, pokračovatelé jednoho rodu (Václav Boubín, Václav Ignác Boubín, opět Václav Boubín a Václav Jiří Boubín). Ve škole se vyučovalo hlavně čtení a psaní, ale předmět počítání leckde chyběl. Ten byl často zcela samostatný a obyčejně se za něj ještě platilo.

Učitel ve svém postavení podléhal pravomoci místnímu faráři a vrchnosti, popřípadě obci, která školu spravovala. Právní postavení učitele bylo velmi nejisté, stávalo se, že mohl být učitel kdykoliv propuštěn, ať už oprávněně kvůli nedůstojnému chování nebo pro zcela nepodstatné věci, jako např. ve škole v Žebráku: „*Tamní učitel František Hataš zabránil na Boží hod velikonoční r. 1724 městskému synku Evančickému přístup na kůr se slovy, že ho tam není zapotřebí. Otec si stěžoval na úřadě jménem uraženého syna a učitel byl ze školy propuštěn*“ (Jůna 1929a, s. 26).

Jůna (1929a) dále uvádí, že po celé 18. století zůstal stav školství u nás takřka nezměněn. Teprve na sklonku 18. století přichází naděje na velké změny, a to první pokus o pevnou organizaci školskou reformou Marie Terezie a Josefa II., šířícího se k nám ze západní Evropy. V roce 1773 byl dočasně zrušen jezuitský řád, což napomohlo vznikajícím reformám. Do té doby měl totiž tento řád téměř všechno

vyšší školství v Rakousku ve svých rukou. Od této chvíle dostala vláda možnost a povinnost ujmout se správy školství. Od jezuitů převzali některé školy i piaristé, kterým patří zásluha také o zlepšení školních poměrů v Berouně.

V roce 1772 bylo povoleno zřídit v Berouně normální školu bez latiny, a dále aby na této škole vyučovali kněží z řádu piaristů s podmínkou, aby místo v jazyce latinském vyučovali německy, jako je tomu ve Vídni.

Při zavádění nových reforem do praxe se myslelo i na nižší školství. Jůna (1929a) uvádí, že reorganizaci řídila studijní komise zřízená ve Vídni již v roce 1760 a hlavní úkol spočíval na opatu Janu Ignáci Felbigerovi, který již dříve působil při reorganizaci katolických škol v Prusku. Opat se postupně seznámil s mnoha zásadními a podstatnými myšlenkami Komenského a pomohl je zavádět do českých škol, kterým hlavně byly vyučovací zásady Komenského určeny. Opat Felbiger sepsal své hlavní dílo „*Algemeiner Schulplan für die deutschen Normal – Haupt – und Trivialschulen in sämtlichen k. k. Erblanden*“ (*Všeobecný řád školní pro německé školy normální, hlavní i triviální ve všech císařských dědičných zemích*)“ (Jůna 1929a, s. 27), které bylo dne 6. prosince 1774 Marií Terezií schváleno. O rok později byla zřízena školní komise zemská pro království české, jejímž úkolem bylo dohlížet na školství v naší zemi.

Jůna (1929a) uvádí, že díky novému školnímu řádu byla vybudovaná nová a pevná školská pravidla. Při mnoha farách se začaly budovat a zřizovat triviální školy, na kterých se kromě trivia (čtení, psaní, počty) a náboženství vyučovaly na venkově počátky národního hospodaření, ve městech pak dovednosti potřebné pro vykonávání řemesel (štěpařství, včelařství nebo ruční práce). Dívky se zdokonalovaly v šití nebo pletení. Ruční práce, které tak byly zavedeny do vyučování poprvé, se ujímaly velmi ztěžka a trvalo dlouho, než si mezi lidmi našly své pevné místo.

Během počtů se děti v triviálních školách zdokonalovaly ve čtyřech základních druzích počtů a jednoduché trojčlence. V předmětu hospodářství se občas začalo objevovat zakládání školních zahrádek, při kterých se děti učily starat o pěstované plodiny nebo ošetřovat ovocné stromky. V této souvislosti se můžeme dočíst o jistém panu katechetovi ze školy v Žebráku: „*Horlivý duchovní katechet pan Páter Lukáš, nemající*

dosti na své při vyučování Zeichenkundu¹ práci, vyhledával prostředků, aby školní děti také nějaké ruční práci zvykly a se vycvičily. I volil sobě vzdělávání zahrad, štěpování, očkování a okopulírování stromků hned od jádra. Poněvadž ale při škole žebrácké žádná taková zahrada se nevynacházela, kde by škola stromová býti mohla, obrátil se s poníženou žádostí na slavný magistrát o nějaký kus místa, kde by takovou zahradu pro školní děti založiti a je k jejich budoucímu prospěchu v ní pracovati mohly. Po vykázaném od slavného magistrátu jemu placu na tu školní zahradu, začal nadjemnovaný pan katechet se školními dětmi a školními pomocníky příkopy zdělávati a tu zahradu živým plotem ohrazovat, pak s prací dále pokračoval tak, že v tomto roce již mimo nasázených pěkných stromků z ročních jader, za zelené věci ke 30 zl. v podzimku a přes to léto utržil, což v budoucím roce 1797 k odečtení jest. Hned při začátku r. 1797 pan katechet ze stržených peněz za zelené věci ze školní zahrady v roce předešlém, koupil pro školní děti následující šatstvo: 6 vest z tureckého kartounu, 1 kožené spodky, 1 soukenné nové spodky, dvojce střevíce a jednomu chlapci dal 18 krejcarů a 9 děvčatům čepce. Mimo toho šatstva z užitku té zahrady udělal pan katechet k vyrazení školních dětí v masopustě bál, ke kterému dřív ony děti v tanci vyučoval a připravil“ (Jůna 1929a, s. 32).

Koncem 18. století se dostávají do škol česky psané knihy, vhodnější pro potřeby žáků ve městech i na venkově. Jůna (1929a) uvádí, že se vydávaly lístky s abecedou, tzv. „Kohoutky“, Slabikář pro školy v císařských královských městech, vydaný v Praze r. 1789, dále např. Kniha k čtení pro sedlské žáky českých škol, aj.

Díky zavedení nového školního řádu se stanovilo, že každý kraj má zřídit jednu školu hlavní a každá země (provincie) v místě sídla zemské školní komise, školu normální. Jůna (1929a) uvádí, že tyto školy normální měly být jakýmsi vzorem pro celé školství v dané zemi. Dle tohoto ustanovení se zde uvádí normální škola v Berouně, Cerhovicích, Litni nebo ve Zbirohu. V roce 1809 byla normální škola v Berouně změněna na školu hlavní. Tato škola byla první školou svého druhu v našem okrese. Účelem této školy bylo zdokonalení žáků v české mluvnici, prohloubení zlomků v matematice a snaha o hlubší a důkladnější znalosti v německém jazyce. Až do roku

¹ Zeichenkunst – kreslířské umění

1869 vedl tuto školu řád piaristů. V té době na ní působilo celkem 69 piaristů – učitelů. Ve vedlejším hořovickém okrese byla v té době pouze škola triviální farní.

Vědomí o důležitosti povinné školní docházky se šířilo již před tereziánskou reformou. To dosvědčuje zápis jistého hraběte Eugena z roku 1767, který ve svých slovech, jak uvádí Jůna (1929a) velmi důsledně nabádá rodiče, zejména ty, kteří „nemálo umějí“ (Jůna 1929a, s. 34), aby své děti posílali učit se do škol, i pod pohrůžkou a trestem. Následně, i po uzákonění povinné školní docházky, se celých 25 % dětí vyhýbalo školnímu vyučování. Byl sice zaveden „*Měsíční katalog každodenního do školy chovení žáků*“ (Jůna 1929a, s. 35), ale zákon nebyl kontrolován s potřebným důrazem. Později s cílem zlepšit školní docházku byly zavedeny pokuty rodičům, kteří neposílali své děti do škol. Vybrané peníze se následně dělily na dvě poloviny, pro učitele a pro školní fond.

Přestože tereziánská reforma přinesla vidinu vzdělanosti a zároveň rozvoje hospodářství, rozvoji českého jazyka se příliš nedařilo. Snahou císaře bylo vytvořit z Rakouska stát jednojazyčný, německý. Jak se císař domníval, stát vnitřně silný. Za vlády Josefa II. bylo pak vyučování v německém jazyce nařízeno a vynucováno. V berounském okrese se dochovaly zprávy o snaze zachovat český jazyk jazykem vyučujícím, i když snaha o poněmčení dolehla i sem. „*V Mrtníku bylo vyučováno německy až do roku 1818, v Žebráce ve III. třídě až do r. 1857*“ (Jůna 1929a, s. 39). To vše se dělo proti základní zásadě Komenského, který hlásal důležitost vyučování v mateřském jazyce. Našli se ale i tací, např. učitel Jakub Liška ze Žebráku, kteří byli zanícenými vlastenci a milovníky českého jazyka a přes mnohé nesnáze se snažili o to, aby byl žákům český jazyk nadále předáván.

V období konce 18. a počátkem 19. století byly zřízeny v berounském okrese nové školní budovy. „*Na samém konci 18. století v Loděnici, r. 1812 v Lochovicích, r. 1814 ve Bzové, r. 1816 v Suchomastech, v r. 1821 ve Svatém Janu pod Skalou, r. 1822 v Hostomicích a Praskolesích, r. 1830 ve Všeradicích, r. 1834 v Tetíně, r. 1837 v Budňanech, r. 1843 v Žebráku*“ (Jůna 1929a, s. 48). Při stavbě nových škol se již více dbalo na to, aby budovy byly světlé a důstojnější než předešlé. Budovy byly často opatřeny novým bytem pro učitele. Na venkovní zdi byla škola často označována

pamětní deskou nebo nápisem. Např. nad vchodem do školy ve Svatém Janu pod Skalou byla umístěna litá deska za 150 zlatých, kterou daroval místní majitel statku Maxmilián Berger s nápisem: „*Bůh co velí, bližnímu co dlužno, co vlasti a králi, ten naučí tebe dům, vděk tedy mládeži doň*“ (Jůna 1929a, s. 48).

Jůna (1929a) dále uvádí, že na počátku 20. století, v době předválečné, byly na berounském okrese zřízeny tyto školy: v roce 1900 se zřídila dvoutřídní smíšená škola v Čenkově, odškolená od Jinec, r. 1904 jednotřídní expozitura mrtnické školy v Malé Vísce, ve stejném roce dívčí měšťanská škola v Berouně, která byla spravovaná společně s chlapeckou školou. V období přelomu 19. a 20. století následoval velký a rychlý rozvoj města Berouna, proto se tato skutečnost nutně musela podepsat i na rozvoji škol v Berouně. V r. 1908 si vynutila zřízení dvou nových čtyřtřídních obecných škol, konkrétně pak v části Beroun – Závodí a Příbramské předměstí. Obě budovy byly velice pěkné, byly opatřeny velkými okny a dlážděny byly betonem. V r. 1902 byla vystavěna nová škola ještě v Újezdě, r. 1903 v Lochovicích, r. 1904 v Drozdově (stejněho roku byl odškolen od Cerhovic), r. 1914 byla zřízena nová škola v Březové. V r. 1912 byla ještě přestavěna školní budova ve Zdicích.

Celkový rozvoj školství v tomto regionu pokračoval v pravidelném tempu a nepřinesl žádné velké změny. V tomto období byly zřízeny při měšťanských školách v Berouně a Hořovicích nepovinné jednoroční učební kurzy, jejichž cílem bylo doplnit vzdělání, kterého se dostává žákům studujících na měšťanských školách. Též se zde vyučoval těsnopis, psaní na stroji, německý i francouzský jazyk. Tyto kurzy se velice osvědčily jako příprava pro žáky, kteří se věnují studiu, stejně tak i pro praktická povolání a staly se posléze cennou součástí školského oboru.

3.4 Škola v Loděnici

Mými hlavními zdroji, se kterými jsem pracovala, byly materiály, kroniky, záznamy a zápisy ze Státního okresního archívu v Berouně. První školní kronika obce Loděnice z roku 1877 a školní kronika z let 1921 – 1953 jsou nezvěstné. Proto se pro mě staly další kroniky velmi důležitým zdrojem informací.

Přikládám potvrzení z oddělení Státního okresního archivu v Berouně, které dokládá, že jsem využila ke své práci o školství v Loděnici všechny relevantní zdroje, které jsou v archivu dostupné (viz příloha č. 25).

3.4.1 Historie školy v Loděnici

Paták (2004) uvádí, že přibližně kolem roku 1782 byla zřízena farní škola v Loděnici. Škola byla jednotřídní a spolu s bytem učitelovým byla umístěna v čp. 13, bytě patřícím p. Stránskému. Místní školní radou byl tehdy ustanoven první učitel loděnické školy pan Matěj Černovský z Jinec, jenž měl v objektu nově zřízené školy i byt. Učitel Černovský působil v Loděnici 52 let, až do své smrti v roce 1834. V roce 1792, ještě za jeho působení, byla škola přestěhována do nově postavené vlastní budovy na náměstí – čp. 37 (viz příloha č. 7). V současnosti se zde nachází mateřská škola. Škola byla jednotřídní, v horní části náměstí, v blízkosti kostela a fary. Budova byla přízemní s jedinou učebnou a bytem pro učitele se stodolou a chlévem. Obec poskytovala učiteli, jak tehdy bylo zvykem, pozemek, na kterém mohl hospodařit a zabezpečovat živobytí pro sebe a svou rodinu.

Paták (2004) uvádí, že po Matěji Černovském převzal místo učitele jeho syn Václav, po něm v roce 1850 pan Josef Liška, za jehož působení byla škola rozšířena na dvoutřídní školu, a to z již jmenované stodoly a chléva. Zároveň byl v těchto prostorách vybudován nový záchod. Budova školy ale nabývala na vlhkosti a bylo potřeba začít tento problém řešit. V roce 1872 byl jmenován místní školní radou nový řídící učitel, pan Václav Klíma, který se nejvýrazněji zapsal do historie loděnické školy. Snažil se o komplexnější přístup k procesu výuky, ale jeho snaha brzy narazila na odpor a nesouhlas nepřístupných radních, kterým se zdálo zbytečné vydávat další finance na zlepšení prostředí školy a zavedení některých nových předmětů do výuky. Přes počáteční překážky se však podařilo prosadit zvětšení oken v učebnách, budova byla opatřena dvojitými zdmi, byl zrušen záchodek a vystavěny jednoduché zděné záchody venku na dvorku. Ze zrušeného sociálního zařízení byl zřízen tzv. „kvelb“¹. Do výuky byly zavedeny ruční práce žáků a některé další metody, které se zdály v té době na venkovských školách neobvyklé.

Čapek (1985) uvádí, že počet dětí vzrůstal, proto bylo zapotřebí nové přístavby. V roce 1877 se konalo jednání ohledně rozšíření místní školy. Kromě zástupců obce Loděnice byli účastni i obyvatelé nedaleké Vráže, kteří byli ke škole v Loděnici

¹ kvelb – spižirna, komora

tzv. „příškolení“. Ve snaze ušetřit co nejvíce peněz a vyhnout se tak nutnosti místní školu rozšířit, prohlásili zástupci Vráže, že si mohou postavit ve vedlejší vsi vlastní školu a tudíž ze svazku školy loděnické mohou vystoupit. Zemská školní rada tento návrh povolila s odvoláním na podmínku, pokud nebudou obyvatelé Loděnice nic namítat. Naproti tomu místní lidé nejen, že neměli žádných námitek, ale nabídli k výstavbě školy ve Vráži zdarma vápenný kámen k vypálení potřebného vápna z obecního lomu. Řídící učitel se obyvatelé Loděnice marně snažil přemlouvat, místní viděli a s nadšením vítali pouze vidinu ušetřených peněz. Svůj nesouhlas s pocitem odcizení Vráže vyjádřil ředitel Klíma zápisem v kronice: „*Matičko Praho, blízko tebe bydlíme, ale v pokroku a činech za tebou daleko jsme*“ (Paták 2004, s. 79).

Paták (2004) dále uvádí, že v roce 1880 byla opravdu otevřena vlastní škola ve Vráži, čímž se však jen mírně oddálilo rozšíření loděnické školy. Logickým důsledkem nárůstu počtu dětí v obci byl právě vzrůstající počet zaměstnanců v obou loděnických továrnách a s ním spojená možnost bydlení v nových továrních domech. Jůna (1929a) uvádí, že již v roce 1884 bylo proto zapotřebí otevření třetí třídy. Změna se však týkala pouze výuky rozšířeného počtu dětí, ne užitných prostor v budově školy. Tehdy chyběla minimálně jedna místnost pro nově otevřenou třetí třídu. Místní zastupitelstvo bylo proto nuceno hledat nové prostory a tím na krátký čas zachránit vzniklou situaci, kterou správně předvídal řídící učitel pan Klíma.

Paták (2004) uvádí, že prostory byly nalezeny a pronajaty na náměstí v čp. 52 u p. Haška. Z nevyhovujících důvodů a po častých výzvách školských úřadů se však začalo pomýšlet na rozšíření školy stávající. Dne 2. listopadu 1887 se místní školní rada usnesla, aby „...nejvýš nutná přístavba budovy školní v r. 1888 provedena byla“ (Jůna 1929a, s. 263). Kancelář okresního zeměměřiče M. Hatiny z Hořovic připravila technický plán pro potřebnou patrovou přístavbu školy. Stavební úpravy byly zadány p. Mejstříkovi z Jinočan. Ten navrhoval stržení některých nosných zdí v přízemí, což zdůvodňoval malou nosností původních zdí kamenných. Stavitel zároveň usiloval ve svých plánech o zvětšení dosavadních malých oken a prosvětlení stávajících tříd. Avšak jeho návrh se zdál místní školní radě finančně příliš nákladný a byl proto odmítnut. Toto špatné rozhodnutí se však v dalších letech nepříznivě odrazilo na statice

budovy a pozdější náprava následků nemístného šetření stála obecní pokladnu mnohem více finančních prostředků, než bylo tehdy plánováno.

Poté, co byla dokončena jednoduchá přístavba, byly v prvním poschodí zřízeny tři třídy. Paták (2004) uvádí, že před vchodem do budovy byla na vyvýšeném prostranství zbudována oplocená předzahrádka, která je součástí objektu současné mateřské školy dodnes. Další rozšíření netrvalo dlouho – v roce 1890 byla škola rozšířena na školu čtyřtřídní a v roce 1905 pak na pětitřídní. Avšak přetrvávající nárůst dětí si vyžadoval razantnější změny. Školní budova již nedisponovala většími prostory, proto se v roce 1908 rozhodla školní rada zakoupit pozemek Na brance, který byl pořízen se záměrem vystavět zde modernější novou školu. Díky počátku světové války a s ní spojenými nedostatky a obtížemi nebyla však výstavba nové školy možná. A protože se tehdy nenašly v obci další vhodné prostory, nebylo možné ani otevření nové pobočné třídy, jejíž zřízení bylo schváleno okresní školskou radou. Tato situace byla později vyřešena v poválečném období v roce 1919, kdy byla zřízena a otevřena pobočná třída v přízemí zámku Vinice (viz příloha č. 16). V roce 1916 změnil zámeček svého majitele. Dosavadní majitel pan Cífkův prodal nemovitost se všemi pozemky panu Weinmannovi, pražskému podnikateli.

Paták (2004) dále uvádí, že o rok později, v roce 1920 požádala místní školní rada o zřízení měšťanské školy v Loděnicích. Rozhodnutím zemské školní rady ze dne 9. srpna 1921 byla zřízena trojtřídní měšťanská škola, avšak s podmínkou, že i stávající obecná škola bude zredukována pouze na tři třídy a obě školy budou pod jednou správou. S tímto rozhodnutím se však nechtěli místní radní smířit a po dlouhých protestech trvajících několik let, ve kterých usilovali o eventuální pronájem vyučovacích prostor v soukromých objektech, dosáhli svého. V roce 1932 byla tak zahájena výuka v pěti třídách obecné školy a ve třech ročnících školy měšťanské, které disponovaly navíc dvěma pobočkami. Měšťanská škola se tak ocitla ve školní budově. Měla zde k dispozici pět učeben, byt pro ředitele a malý kabinet, jenž sloužil také jako ředitelna a sborovna. Pro potřeby obecné školy byly využívány pronajaté prostory v zámečku a místnosti v soukromých domech v nedalekých Chrustenicích. Tehdejší regionální tisk se vyjádřil o stávající situaci takto: „... *za socialistické správy obecní podnikány byly v nejdražší době milionové koupě. Tak kupovala stará obecní správa zpustošený zámek*

Vinici pro měšťanskou školu za obnos 900 000 Kč, při hotovém placení za obnos 800 000 Kč, který by býval rozsáhlými adaptacemi, přizpůsobením alespoň trochu na školu stál jeden a čtvrt milionu Kč. Nehledě na to, že v budově nyní vyrábí se vína a kořalky, což naprosto není důstojné místo pro vychovávání mládeže, nebylo možné komunistickým předákům vymluviti, že koupě je nevhodná a drahá, aby koupi zrušili. Ale obchodní duch Weinmannův ovládnul znova obecní zastupitelstvo a za pomoci agrárně-sociálního demokrata najaty na Vinici tři třídy měšťanské školy za roční nájem 20 000 Kč závazně na 12 let. Nájem je tak ohromný, že v nově postavených domech v Praze, přepychově zařízených, není takových činží. Aby předešel Weinmann lichevnímu zákonu, rozvrhl nájem na různé položky, kupř. za používání cestiček pro školní dívky roční nájem 5 000 Kč. O tomto ohromném nájmu tvrdí zástupci obce, které jste vyslali, aby hospodařili s vaším majetkem, že je to nájem nízký, pro obec výhodný, že jest to ochota a vstřícnost vyjítí občanstvu ze strany p. Weinmanna. Poplatníci podali rovněž proti tomuto nájmu obecního zastupitelstva protest a schvalují raději stavbu nové, vhodné a účelné školní budovy, neboť obnosem Kč 240 000, který za 12 let vyplatí za nájem, nebude po uplynutí této doby míti peněz ani školy...” (Hlasy od Berounky č. 47 ze dne 15. 9. 1923 in Paták 2004, s. 81-82).

Paták (2004) dále uvádí, že místní školní rada již dala na počátku třicátých let zhotovit plány na vybudování nové školy, protože stále tíživěji doléhal kritický stav nedbale vystavěné přístavby, ale i nevhodná provizorní výuka v pronajatých soukromých prostorách bytů v Chrustenicích. Právě pro tento účel byl před více než 20 lety v roce 1908 zakoupen pozemek Na brance. Zhotovením a vypracováním plánů a rozpočtu pro výstavbu byl pověřen architekt ing. Velvarský z Prahy. Bylo počítáno celkem s deseti učebnami, kreslírnou, tělocvičnou, kabinety, ředitelnou, sborovnou, kuchyní pro potřebu výuky vaření a dalšími nutnými pracovnými. Dle tehdejšího rozpočtu byl vypočten náklad na výstavbu v částce 1 350 000 Kč. V lednu 1931 již bylo velmi nutné začít s výstavbou nové školy, protože ve škole na náměstí se začaly náhle propadat stropy. To byl následek „levné nástavby“, na kterou bylo upozorňováno již v roce 1887 tehdejším stavitelem Mejstříkem před vlastním provedením přístavby.

Již v únoru 1931 byly, jak uvádí Paták (2004), provedeny nutné zabezpečovací práce a strop v přízemí místní školy musel být podepřen jedenácti dřevěnými sloupy ve třech

řadách v každé třídě. Na revizi byl přizván státní stavební znalec, který naznal ztrouchnivělost všech překladových trámů a velmi doporučil raději výstavbu školy nové, než velmi drahou rekonstrukci místního objektu.

Paták (2004) uvádí, že v červnu 1932 nastoupil do funkce řídícího učitele pan Miroslav Rosol, kterého čekal na počátku funkčního období velmi nelehký úkol. V té době slavila loděnická škola stopadesátileté výročí svého trvání a na řídícím panu učiteli bylo připravit slavnostní oslavu tohoto významného výročí. Vzhledem ke stávajícímu stavu školní budovy to byl velmi nelehký úkol. Oslavy se konaly v červnu a červenci 1933 a započaly Dětským dnem. Součástí oslav bylo i divadelní představení, tělocvičná akademie, valná hromada obecního zastupitelstva, výstava a mimořádný koncert. Hned po ukončení oslav proběhlo ale důležité jednání, na které byli přizváni zástupci spádových obcí. Výsledkem jednání byla dohoda a souhlas s výstavbou dle vypracovaného projektu ing. Velvarského. Následně bylo vypsáno výběrové řízení, na základě kterého se přihlásilo čtrnáct stavebních firem. Po dohodě se starosty spádových obcí byla z každé obce poskytnuta finanční výpomoc na výstavbu nové školy. Paták (2004) uvádí, že největší podíl poskytla obec Loděnice – 65%, což činilo 455 000 Kč, Chrštenice 25% - 175 000 Kč, zbývajících 10% slíbil uhradit starosta obce ve Svatém Janě pod Skalou – 70 000 Kč. Zároveň byl v této době posouzen stávající stav školní budovy odbornou komisí a provoz školy byl prohlášen jako nebezpečný a zdraví škodlivý.

Paták (2004) dále uvádí, že na konci školního roku 1934 byl zvolen do funkce ředitele školy pan František Janoušek. V této době probíhala výuka již v náhradních prostorách. Žáci obecné školy docházeli do pěti najatých místností, které byly od sebe velmi vzdálené, žáci měšťanské školy chodili stále do staré, nevyhovující budovy. Počátkem prázdnin se začalo pracovat již na rekonstrukci staré budovy, propadající se stropy byly strženy a nahrazeny novými, položily se nové podlahy. Počátkem roku 1935 se však během rekonstrukce objevily trhliny ve zdivu a následný definitivní zákaz vyučování byl nevyhnutelný. Náhradní prostory pro výuku byly zajištěny na zámečku.

Čapek (1985) uvádí, že vzhledem ke stávající velmi obtížné situaci by se zdálo, že výstavba nové školy bude co nejvíce úspěšná, ale nebylo tomu tak. Opozice,

která se z řad občanů stavěla od počátku proti výstavbě nové školy, využila doslovného znění tehdy platného zákona, který udával, že ke stavbě se může přikročit pouze tehdy, pokud je zajištěna její celá úhrada. Paták (2004) uvádí, že vzhledem k tomu, že okolní zúčastněné obce nezískaly potřebné přislíbené finance, a jednalo se v té době o poskytnutí úvěru na stavbu, nemohla být tato podmínka místní školní radou splněna. Opozice podala stížnost na okresním stavebním úřadě v Hořovicích, kterou provázela dlouhá doba dohadů a tahanic. Nakonec v lednu 1935 byla výstavba nové školy přece povolena. Byla podepsána smlouva s dodavatelem stavby a výstavba nové školy začala.

Paták (2004) dále uvádí, že opozice však pokračovala ve svých stížnostech a následně okresní hejtman zakázal pokračovat ve stavbě. Na příští školní radě byl občanům vysvětlen hlavní důvod sporu o výstavbu nové školy, předseda místní školní rady zvláště zdůraznil, že si děti ničí zdraví v nevyhovujících podmínkách. Odezvou občanů byla dvoudenní stávka, během které nepustili rodiče své děti do školy. Stavba však zatím pokračovala, i když nezákonně, což ale vyvolalo další vlnu nevole u opozice. Bylo podáno trestní oznámení na předsedu školní rady a většina zastupitelstva po stávajících obtížích rezignovala na svou funkci. Když následně starosta obce odmítl zaplatit první splátku stavební firmě, byla stavba nové školy zastavena úplně.

Dlouho plánovaná výstavba byla oddálena nakonec o mnoho let, přičemž, jak uvádí Paták (2004), stavbu připomínaly hotové základy a připravené staveniště spolu s hromadami složeného stavebního materiálu. Dne 1. července 1939 byl ustanoven do funkce ředitele měšťanské a obecné školy pan Karel Markup. Do této doby se v průběhu několika málo let vystřídali na krátký čas ve funkci Václav Kolář, Jan Bůžek a Václav Hůla. Pan ředitel Markup založil během svého působení rodičovské sdružení, které mělo pro budoucí rozvoj loděnického školství velký význam. Také se vyjádřil ke sporům mezi loděnickými občany a k jejich neprozřetelnosti slovy: „ *Rozestavěná nová školní budova po celý další rok byla ponechána přírodním i lidským živlům napospas. Ba zdá se, že si loděničtí a chrusteničtí občané již zvykli na hromady rozmočených cihel a kupy ztvrdlého cementu kol rozvalených zdí a betonových podlah. Co se dalo, to je rozkradeno a zbytky prorůstají kopřivami a bodláčím*“ (Paták 2004, s. 87). Pan Paták ve své knize vzpomíná: „*I já si ještě dnes živě vybavuji staveniště Na brance, které nám, pokud nás nevyhnaly pasoucí se husy, sloužilo jako víceúčelové*

hřiště. Vzpomínám, jak se stará paní Čapková na sousedním pozemku oháněla sekerkou, když se snažila na špalku popravít míč, který k ní na dvorek během našeho fotbalu neustále přelétal přes plot. A pamatuji se i na záludné nezakryté hluboké prostory sklepů rozestavěné a nikdy nedostavěné školy, plné rezavé vody“ (Paták 2004, s. 87). Pojem „staveniště“ se brzy stal hojně užívaným místním názvem. Děti na sebe často volaly: „Jdem si zakopat na staveniště“ (Paták 2004, s. 88). Dlouho rozestavěná nová škola se stala na dlouhý čas neblahou vzpomínkou na zatvrzelé obyvatele Loděnice i okolních obcí, kteří i přes hromadu již promrhaných peněz nechtěli najít společné řešení a společnou řeč.

V období okupace byl odvolán z funkce ředitel školy a byl poslán do trvalé výslužby jako legionář. Díky vládnímu nařízení č. 300/1941 Sb. se měšťanská škola stala školou výběrovou, čtyřtřídní a byla připojena ke čtvrtému postupnému ročníku obecné školy. Němci stanovili pro české měšťanské školy zásadu numerus clausus. Tedy, že do 1. třídy měšťanky mohlo postoupit maximálně 35 % žáků a žákyň, kteří ukončili čtvrtý ročník obecné školy. Téměř současně došlo k další změně. S okamžitou platností bylo zrušeno označení měšťanská škola a místo něj bylo zavedeno označení hlavní škola.

Ve školním roce 1940 – 1941 stále nebyla vyřešena výstavba nové školní budovy. Měšťanská škola je stále umístěna ve staré školní budově a obecná škola nemá stálou školní budovu. Dvě třídy obecné školy jsou umístěny na Radosti v domku čp. 84 (u Doksanových) a čp. 114 u Procházek, další dvě třídy byly umístěny na Vinici čp. 51. Obecnou školu v té době navštěvovalo 183 žáků, měšťanskou školu 205 žáků. Ředitelem školy se stal 1. 7. 1941 Jindřich Pasáček.

Ve školním roce 1943 – 1944 měla obecná škola 5 tříd, a to 4 třídy definitivní postupné a jednu zatímní třídu postupnou. Pro pět tříd obecné školy byly k dispozici však pouze 4 učebny, proto 1. a 2. třída měla střídavé polodenní vyučování. 1. a 2. třída musela být umístěna v domku rodiny Procházkových v Chrustenicích, 3. třída u Doksanových také v Chrustenicích a 4. a 5. třída byly umístěny na Vinici. Kabinet obecné školy byl

umístěn také u Procházek v Chrustenicích. Feriálním dnem¹ na obecné a hlavní škole byla středa a sobota odpoledne.

V dubnu 1945 se však do budovy školy nastěhovala říšská branná moc (zpravodajský oddíl letecký). Byla zabrána jedna učebna a sborovna v přízemí. Do sklepa, ve kterém měla škola zřízený protiletecký kryt, byly nastěhovány zásoby jídla pro vojsko. Postupně došlo k zabránění celé školní budovy. Rodiče odmítali posílat své děti do školy, proto bylo vyučování pozastaveno. Po ukončení války byl do budovy školy umístěn národní výbor. Také posádkové velitelství bylo umístěno ve staré školní budově. Oddíly Rudé armády se nastěhovaly na několik nocí do tříd na Vinici. Po dohodě s národním výborem bylo opětovné vyučování zahájeno 22. 5. 1945, ale pouze v obecné škole. Na měšťanské škole bylo vyučování zahájeno až 2. 6. 1945.

Po ukončení války, kdy se správy škol ujal opět ředitel Karel Markup, se opět začalo pomýšlet na dokončení stavby nové školy Na brance. Téma dostavby bylo projednáváno na každém obecním zasedání, která se konala tehdy mnohem častěji než dříve. V srpnu 1945 svolala místní obec baráčníků manifestační schůzi, na kterou byl pozván i tehdejší ministr školství prof. Zdeněk Nejedlý. Ten se nakonec nedostavil, ale zástupce okresního národního výboru přislíbil pokračování ve stavbě. Finanční rozpočet stavby byl znovu zpracován, tentokrát odborníci z Pedagogického ústavu Jana Amose Komenského v Praze. Po vypracování rozpočtu byla situace v Loděnici znovu posuzována a školská komise byla požádána o přehodnocení záměru dokončení stavby na rozestavěném pozemku na Brance. Nakonec bylo doporučeno vyhledat nový pozemek na jiném místě, který bude více vyhovovat stávajícím požadavkům. Ve velmi krátké době byl vybrán nový pozemek v lokalitě Na brcích, který se nacházel asi 300 metrů směrem na západ od původně plánované stavby Na brance.

Paták (2004) uvádí, že v roce 1946 byla započata stavba na novém pozemku, opět podle projektu ing. Velvarského. Již v roce 1950 byla hotová hrubá stavba a o rok později – 1. září 1951 bylo poprvé zahájeno vyučování v nové budově školy. Pro své umístění na vyvýšenině nad obcí se stala nová budova školy moderní dominantou obce Loděnice – světla, funkcionalistická budova, která neměla v té době v berounském kraji obdoby

¹ Feriální den – volný den

(viz příloha č. 8). Začalo se vyučovat podle nových učebnic, které dostalo každé dítě a podle metodických statí, podle kterých si učitelé rozpracovávali učivo do měsíčních plánů. Byly zavedeny pravidelné týdenní porady učitelů, kde se hodnotilo plnění plánů, a vytyčovaly se úkoly pro budoucí týdn.

Na dlouhou dobu se loděnická škola stala chloubou berounského okresu, i když, jak se později ukázalo, k dokonalosti mnoho chybělo. Paták (2004) uvádí, že v rychlé snaze dokončit stavbu a dodržet naplánované termíny, se, dle mínění školské komise, odložily některé zdánlivě nepodstatné záležitosti na později. A tak se stalo, že ve škole, která byla postavena pro více než 300 žáků, chyběla umyvadla, septik nebo žumpa. Na pohled krásná budova, obložená světlými kachličkovými obklady, což bylo dílem mistra obkladače Markese z Jánské, začala po nějaké době doplácet na nekvalitně provedenou instalaci rovné střechy. Ta začala propouštět vlhkost a po nějaké době postihla vlhkost budovu i odspodu, díky vysoké hladině spodních vod, do kterých byly základy neprozřetelně zahloubeny. Po čase se tato tíživá situace nepříznivě odrazila na stavu dřevěných oken budovy, což si vyžádalo pozdější velkou rekonstrukci. Ta byla rozdělena na více etap. První částí bylo provedení nástavby hlavní části budovy o jedno vyšší patro, přičemž se tak jednak zamezilo prosakování vlhkosti z horní části, ale také byla uspokojena potřeba většího prostoru a kapacity pro nové učebny. Navíc byla instalována potřebná čistička odpadů. V další etapě se v roce 2003 uskutečnilo zakrytí západního křídla budovy s tělocvičnou, na kterém se rovněž podepsalo působení vlhkosti, tato část byla již v havarijním stavu.

Hlavním mezníkem ve vývoji poválečného školství se stal zákon č. 95 / 1948 Sb., který vstoupil v platnost od 1. 9. 1948. Vůbec poprvé byla zavedena jednotná soustava vzdělávání. Jednotné, povinné a bezplatné základní školní vzdělávání měly tedy poskytovat školy s prvním a druhým stupněm určené pro žáky ve věku od 6 do 15 let. První stupeň představovala místo dosavadní obecné školy národní škola s pěti ročníky, druhý stupeň se čtyřmi ročníky pak škola střední.

Od 1. září 1948 se stala národní škola v Loděnici opět samostatnou poté, co se oddělila její správa od dosud společné správy Obecné a měšťanské školy v Loděnici¹. Vedením

¹ viz Místní školní rada Loděnice (1868 – 1951)

školy byl pověřen řídící učitel František Pšenička. Národní škola byla umístěna na Vinici, ale velmi trpěla pod tíhou neustálých změn a díky velké absenci učitelů. Ve školním roce 1948/1949 vypukla mezi žáky ve škole epidemie dětské obrny. Byla uzavřena obec Chrustenice, jejíž žáci se začali pravidelně vyučovat až o měsíc později.

Od 1. září 1950 byl jmenován novým ředitelem Alois Kutzendörfer, poté, co dosavadní řídící učitel odešel na trvalý odpočinek. V roce 1951 bylo v Loděnici ustanoveno Jednotné zemědělské družstvo III. typu, které neslo název „V nový život“. Všichni učitelé zdejší školy se stali jeho členy a kromě práce pro nově vzniklé družstvo se věnovali propagaci nové formy práce v JZD ve škole i jako referenti na veřejnosti. Družstvo zároveň převzalo patronát nad touto školou. Ve stejném roce vznikla v Loděnici pionýrská skupina, pro nedostatek vedoucích pouze pro žáky 5. třídy.

V dalším školním roce byla nová školní budova předána pro potřeby střední školy, proto se do staré budovy na náměstí nastěhovala národní škola. Nezbytné nastěhování školního nábytku, lavic i dalšího vybavení proběhlo ještě před zahájením nového školního roku. V průběhu tohoto školního roku došlo k opětovnému povolení a otevření 5. třídy při zdejší škole. Pro nedostatek místa byly dvě třídy národní školy přestěhovány do nové školní budovy střední školy.

Zcela zásadní přeměnu československého školství způsobil zákon č. 31/1953 Sb., podle něhož tvořila nejnižší článek školské soustavy opět mateřská škola s nepovinnou docházkou. Základní všeobecné vzdělávání umožňovala tedy osmiletá střední škola nebo prvních osm ročníků jedenáctileté střední školy. Dosud povinná devítiletá školní docházka se tím zkrátila na docházku osmiletou. U škol malotřídních, většinou venkovských národních škol, které měly pět a méně ročníků, se většinou nic nezměnilo. Také název národní školy zůstal zachován, a to až do roku 1961. Důsledkem této reformy v Loděnici, která počala v září 1953, bylo opětovné sloučení národní školy se stávající tříletou střední školou do osmileté střední školy.

Paták (2004) uvádí, že již v roce 1902 bylo místní školní komisí rozhodnuto o zřízení živnostenské školy pokračovací v Loděnici. Vlastní výuka započala však až v roce 1908, a to ve školní budově na náměstí. Správcovstvím školy byl pověřen učitel Karel Weigert. Škola byla v té době dvoutřídní, ve školním roce 1927 – 1928 zde bylo

zapsáno celkem 49 žáků v těchto oborech: zedník, kovář, strojní zámečnick, truhlář, kolář, obchodník, pekař, malíř pokojů, soustružník kovů, cementář, řezbář, mlynář a hodinář. V této době byla pro žáky měšťanské a obecné školy středa volným dnem, bylo možné využít tento den pro výuku žáků pokračovací školy. Dalším dnem pro výuku byla neděle, kdy se vyučovalo dopoledne v době od 8 do 12 hodin. Žákům byla k dispozici dobře vybavená školní a učitelská knihovna, která vlastnila celkem 320 svazků odborné literatury. Avšak nezaměstnanost, která na počátku třicátých let postihla celou zemi, ovlivnila i život v Loděnici a chod živnostenské pokračovací školy. Krize, která byla důsledkem tohoto stavu, zapříčinila nezájem továren a živnostníků obce a jejího okolí o přijímání učňů. Proto byla živnostenská škola v roce 1935 přestěhována z Loděnice do Berouna.

3.4.2 Začátky a konce školního roku

První písemné záznamy o průběhu školních let v obecné škole v Loděnici pocházejí ze školní kroniky, jejíž první zápis se začíná datovat počátkem školního roku 1898.

S ohledem na tehdejší situaci, kdy všechny školy byly pod správou církve, konalo se mnoho oslav svátků pod církevním dohledem. Počátky a konce školních let se pravidelně zahajovaly v místním kostele. V chrámu Páně v Loděnici se tehdy při zahajování, které se dělo k 1. září¹ v 8 hodin ráno sešli všichni učitelé i žáci, byla sloužena místním knězem mše svatá spolu se slavnostním zpěvem „Přijď k nám, Tvůrce, Duše svatý“. Celá slavnost se zakončovala zpěvem rakouské hymny. Závěr školního roku byl řízen dle stávajícího nařízení c. k. ministerstva (vynesení z 22. června 1900 č. 17164). Ukončován byl často v polovině měsíce července, leckdy i v sobotu. I při této příležitosti se sloužila slavnostní mše svatá se slavným chvalozpěvem svatého Ambrože, či jinými chvalozpěvy, se zakončením rakouskou hymnou. Po ukončení slavnosti byly dětem rozdány školní zprávy a často fotografována celá třída.

Vše se však změnilo po roce 1918. Dne 28. října 1918 byla vyhlášena samostatnost Československa. Nově vzniklá Československá republika převzala tzv. recepčním zákonem, první právní normou, kterou přijal Národní výbor československý 28. října 1918, celý právní řád a právní systém Rakousko-Uherské monarchie pro české země, a to včetně působnosti jednotlivých ministerstev. Zákonem Národního výboru československého č. 2/1918 Sb. ze dne 2. listopadu 1918 byl zřízen Úřad pro správu vyučování a národní osvětu. Brzy se však pro nejvyšší správní úřady začaly používat termíny ministerstva a pro ministerstvo školství byl ustálen název Ministerstvo školství a národní osvěty.

¹ Pokud zahájení školního roku, tedy 1. září, připadlo na neděli, byl školní rok zahájen následující den, tedy až 2. září v pondělí.

Definitivně byla správa školství v předmnichovském Československu upravena zákonem č. 292/1920 Sb. ze dne 9. dubna 1920¹.

Na počátku školního roku 1919/1920 byl dětem vyložen význam doby, ve které začínaly nový školní rok v samostatném státě. Již se ale školní rok nezačínal církevními obřady. Od této doby kronika uvádí pouze datum prvního a posledního dne školní docházky, ne však již jako dříve. Následuje výčet učitelů pro konkrétní školní rok a umístění tříd v budovách pro výuku určených.

¹ „Státu přísluší nejvyšší správa veškerého vychování a vyučování a dozor k němu. Správu tu vykonává stát ministerstvem školství a národní osvěty“. MŠMT, dostupné z: (<http://www.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>).

3.4.3 Významné dny, oslavy

Díky školním kronikám můžeme vysledovat mnoho různých oslav, významných dní, výletů, vzácných návštěv, apod., které významně ovlivnily průběh školních let. Na prvním místě se zmiňují v kronikách narozeniny a jmeniny císařské rodiny, které jsou velmi obšírně popisovány. Dále se záznamy objevují v souvislosti s oslavami vzniku samostatného státu, narozeninami prezidentů, J. A. Komenského nebo se vzpomínalo na významné spisovatele.

Díky vybídnutí výstavního výboru a okresního školního inspektora se škola v Loděnici zúčastnila často různých výstav, které se konaly u příležitosti mnoha významných dní. Mezi první patří ta, kdy se žáci svými výtvarnými pracemi účastnili Hospodářské, průmyslové a živnostenské výstavy v Berouně. Ta se konala u příležitosti padesátiletého panování císaře Františka Josefa I. ve dnech 2. – 17. září 1899. Jiná výstava byla pořádána na konci školního roku 1923 synem řídícího pana učitele, Janem Haufem. Jednalo se o výstavu Mánesových obrazů ve IV. třídě obecné školy. O jiné výstavy v rámci školy se postarala v témže roce „odbočka svazu československých legionářů“ v Loděnici. Vystavovala pohlednice, noviny a sbírky, které členové přivezli z celého světa.

Mnohokrát během roku se konaly slavnosti, při kterých se oslavovala panovnická císařská rodina. V kronikách jsou tyto dny nazývány „Slavnosti panovnické“. Každoročně se tedy konaly panovnické slavnosti 18. srpna (či později díky prázdninám) u příležitosti oslavy narozenin, a vzápětí 4. října oslavy jmenin císaře. Zároveň ale probíhaly v průběhu školního roku smuteční oslavy, např. ve školním roce 1898/1899, kdy byla 10. září zavražděna císařovna Alžběta. Nařízením ministerstva byla ve všech školách dne 14. září stanovena smuteční slavnost, která v Loděnici proběhla dne 20. září 1898 a bylo při ní uvedeno Requiem od Pavla Křížkovského. Později bylo nařízeno slavit den jmenin císařovny – 19. listopadu každoročně jako dosud, ale bez všech okázalostí. Úmrtí císařovny Alžběty zastínilo oslavy padesátiletého výročí panování císaře Františka Josefa I. Díky opětovnému nařízení připadly oslavy na 2. prosince 1898. Konaly se ve škole i v kostele. Součástí oslav byl i odborný výklad, při kterém měl vybraný učitel školy vyložit žákům důležitost těchto dní. Přítomní se shromáždili

ve školní třídě, která byla slavnostně vyzdobena, nechyběla socha a obraz císaře, ani znaky království českého a rakouského. Řídící pan učitel pronesl slavnostní proslov: *„Druhý prosinec! Jak významný a památný to den pro národy rakouské! Již po třikráte jest slavně vzpomínán. Poprvé v r. 1848, když náš zeměpán na trůn vstoupil, podruhé v r. 1873, kdy 25 let na trůně seděl a potřetí dnes, kdy slavíme padesátiletou paměť toho. Proto jsme se dnes sešli, abychom, malí i velcí, národní podrost i dorost, vzdali Tobě, nejmilostivější náš králi a císaři, úctu a oddanost svoji. Tvá mysl skromná, obestřená hlubokým zármutkem, nepřeje si hlučných oslav. Nuž my tedy v tichosti, ale s tím větší oddaností vykonáváme svoji povinnost jako věrní Tvoji poddaní“* (Obecná škola Loděnice 1898, s. 11).

U příležitosti této slavnosti byly před školou vysazeny dvě lípy a rozdány pamětní medaile vysloužilým vojákům. Slavnost byla zakončena rakouskou hymnou. Jiný způsob průběhu slavnosti nebyl dovolen. Poté byly v kronice uvedeny obšírně mnohé zajímavosti a nejdůležitější státní akty císaře. Podrobně zde bylo také popsáno seznámení a sňatek císaře s budoucí chotí Alžbětou, dcerou bavorského vévody Maxmiliána. U příležitosti významných státních dní či smutečních oslav byly zapsány do kroniky mnohé delší i kratší projevy tehdejších řídících učitelů, doplněné epitafem, či dlouhým doslovem, zvláště pak ty, které se týkaly císařské rodiny. Velmi intenzivně prožívali obyvatelé Loděnice, stejně jako jiných oblastí, smrt následníka trůnu Františka Ferdinanda D'Este a jeho manželky v Sarajevu. Celá událost je v kronice velmi podrobně popisována. Důsledek tohoto činu byl však nemyslitelný. Některé zápisy v kronice se věnují podrobným popisům počínající světové války, kdy se zmiňuje válečný stav měsíc po měsíci. Tehdy, v tomto období, nejsou z pochopitelných důvodů žádné zmínky o konajících se slavnostech, kromě oslav narozenin císaře.

Dne 27. května 1899 přijel císař František Josef I. na nedaleký hrad Karlštejn, tehdejší Karlův Týn. *„...Kdež jsme ho my učitelé se školní mládeží, okresní a obecní reprezentace, kněží, spolky a nespočítelně lidu pozdravili. Pro neustálý od rána déšť nebylo lze vzít děti zdejší školy s sebou, ten však nepřekážel účasti dospělých celého okresního hejtmanství Hořovického a sousedních okresů. Příprava slavnostní, o níž pečoval okresní výbor Berounský, byla skvostná. Od nádraží Karlotýnského na hrad byla cesta vysoko pískem navezena a 200 stožárů s prapory ozdobena. U vchodu*

na most přes Berounku postavena brána starožitná s nápisem od Jaroslava Vrchlického: Před klenotů našich svatyní – ruka Páně nechť Tě zastíní...“ (Obecná škola Loděnice 1898, s. 24). Již před touto cestou věnoval císař 1 000 000 K. na zřízení umělecké galerie v království českém.

U příležitosti šedesátiletého panování císaře Františka Josefa I. pořádal učitelský sbor v roce 1908 ve spolupráci s Okrašlovacím spolkem „Stromkovou slavnost“. Okrašlovací spolek tehdy nakoupil 16 stromků (javory, lípy), dal vykopat kolem náměstí jámy a opatřil stuhy v národních barvách, které byly zavěšeny na stromcích. V den slavnosti, který připadl na 4. dubna 1908, se žáci shromáždili v tělocvičně zdejšího Sokola (viz příloha č. 11). Po slavnostním proslovu byly stromky zasazeny. Každý stromek měl na svém kmínku zavěšeno jméno některého z významných Čechů. Stromkové slavnosti se zúčastnili i žáci s učitelským sborem z Vysokého Újezdu. Některý rok se však stromkové slavnosti nekonaly, protože škola nedostala stromky k zasazení. V Loděnici se konaly v období První republiky i Květinové slavnosti s dívkami měšťanské školy.

Významné návštěvy se dočkala i obec Loděnice. Dne 22. července 1907 zavítal do Loděnice arcikníže Karel František Josef, který přijel jako důstojník se svým plukem. Ubytován byl ve vile p. Jindřicha Cífký, kde se zdržel dva dny. Další návštěvu do tohoto kraje podnikl Karel František Josef o pár let později, a to 20. dubna 1913. Přijel se svou manželkou Zitou Parmskou do nedalekých Chrustenic na tetřeví lov. Bydleli v domku u lesníka. Karel František pak druhý den přijel automobilem do kostela v Loděnici na mši svatou.

Velmi významné oslavy se konaly 28. října 1918 u příležitosti vzniku samostatného státu Československa. Lidé prožívali velmi hluboce návrat k samostatnosti po více než 300 letech, i když její trvání nebylo dlouhé. Zpráva o prohlášení samostatnosti státu dorazila do Loděnice na vlakové nádraží. Lidé tomu nemohli dlouho uvěřit. Vlak směrem od Berouna i od Prahy přijel později slavnostně vyzdobený, zpívaly se národní písně a stejný den večer byl vyvěšen na škole v Loděnici slavnostní červenobílý prapor. Druhý den ráno promluvili učitelé ve škole o velkém významu včerejší události. Ten den se ve škole nevyučovalo a žáci poté odešli domů. Ani obyvatelé Loděnice ten den nepracovali. Ve velkém počtu se účastnili slavností, které proběhly stejný den

v Berouně. Večer se v Loděnici sešli místní občané a společným slavnostním průvodem došli až ke škole, kde zazpívali hymnu „Kde domov můj“ a provolávali „Sláva“ T. G. Masarykovi. Všechny německé nápisy byly sejmuty. Dle úředního nařízení se konaly oficiální slavnosti ve škole dne 8. listopadu 1918. Byla vyzdobena 4. třída a dětem byl vysvětlen význam slavnosti. Poté všichni přítomní zazpívali státní hymnu a provolali slávu České republice, Masarykovi a Wilsonovi. „*Tak důstojně slavnostně a radostně počal nový život pro nás Čechy, nové vzkříšení samostatnosti, ve svobodě a volnosti*“ (Obecná škola Loděnice 1898, s. 162). Neméně slavnostně pak vítali obyvatelé Loděnice nového prezidenta v Praze dne 21. prosince 1918.

Od této chvíle se začaly mezi občany slavit narozeniny nového prezidenta T. G. Masaryka. Dne 7. března 1919 se konaly školní slavnosti u příležitosti tohoto dne. V roce 1925 bylo dokonce zasláno prezidentu Masarykovi k 75. narozeninám společné blahopřání žáků a učitelů školy v Loděnici, které podepsali vždy dva zástupci každé třídy a celý učitelský sbor. Později se konaly oslavy i dalších prezidentů. Slavily se také v březnu narozeniny J. A. Komenského. Poprvé se připomínají v roce 1919. Žáci se tehdy shromáždili v místní sokolovně, kde proběhl slavnostní koncert. Připomínala se také slavnost zasazení dvou lip před školou na náměstí. Děti s praporky se seřadily tehdy na náměstí u sokolovny, spolu se sokoly v krojích a s děvčaty v krojích národních. Žáci zpívali písně a přednášeli básně. Slavila se památka upálení Mistra Jana Husa spojená s divadelním představením J. K. Tyla nebo oslavy u příležitosti vzniku samostatného státu dne 28. října, která byla doplněna poučnou promluvou některého z učitelů. Dívky měšťanské školy uvily věnce, které položily k pomníku padlým. V období mezi válkami se konalo mnoho poučných přednášek o významných lidech státu, např. Elišce Krásnohorské, Jindřichu Fügnerovi nebo Janu Husovi.

Každý školní rok se snažila správa školy podniknout s žáky výlety a vycházky do blízkého okolí. Větší celodenní akce se však mohly konat pouze se zvláštním povolením okresní školní rady v Hořovicích. Nejčastěji se žáci vydávali na celý den na hrad Karlštejn, Točnick nebo nedaleký Žebrák. S nižšími ročníky se konaly výlety do Svatého Jana pod Skalou nebo na Tetín, se staršími se učitelé vydali v roce 1923 parníkem do Mělníka a vlakem zpět do Loděnice. Stalo se také, že přihlášených žáků bylo málo, proto byl celodenní výlet zrušen. Ve školním roce 1907/1908 se během školního roku

konalo až 40 vycházek s dětmi. Žáci měšťanské školy v roce 1923 navštívili výstavu slovenského umění v Berouně, hrnčířské trhy v Mezouni, odkud si přivezli vypálené nádoby k omalování do hodin kreslení, nebo v téže roce navštívili Prahu, kde zhlédli významné památky a památná místa.

Během školního roku pořádal učitelský sbor spolu s dětmi divadelní představení, která společně nacvičili. Divadelní představení se konalo v hostinci v Loděnici „Na Nové“ na jevišti zdejšího ochotnického spolku. Výtěžek z představení byl předán tehdejšímu Krejcarovému spolku v Loděnici, někdy byly za vybrané finance nakoupeny knihy pro žákovskou knihovnu.

I tehdy obecná škola dbala na to, aby s její činností byla seznámena širší veřejnost. Proto pořádal místní školní sbor výstavu pomůcek nebo prací žáků. Vše bylo rozloženo ve dvou třídách, jak je uvedeno v kronice, byly tyto výstavy hojně navštěvovány. Dobrovolný příspěvek, který byl vybrán, připadl opět místnímu Krejcarovému spolku. V rámci bližší spolupráce učitelů s veřejností bylo v roce 1921 ujednáno na jedné ze školních porad, že mohou být rodiče přizváni k nahlédnutí do vyučovacích hodin. Takových rodičovských návštěv se v tomto roce uskutečnilo celkem 38.

Během období tzv. První republiky se konalo v rámci obecné a měšťanské školy v Loděnici mnoho společných oslav, slavností, slavnostních promluv, přednášek a vzpomínkových akcí. Existuje ve školní kronice mnoho záznamů a zápisů o těchto dnech, kterých se účastnili i ostatní obyvatelé obce. Po začátku druhé světové války však téměř všechny tyto akce byly rázem ukončeny. Ve škole se začaly slavit narozeniny říšského kancléře Adolfa Hitlera, a to formou slavnostní hodiny, kdy nechyběl slavnostní proslov ředitele školy. Třída určena pro oslavu byla slavnostně vyzdobena obrazem a květinami. Také se v té době slavilo výročí zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Žáci si vyslechli díky školnímu rozhlasu od 10 hodin rozhlasový pořad, který uspořádalo Kuratorium pro výchovu mládeže.

V období II. světové války existuje pouze málo záznamů o kulturních akcích žáků. Mezi ně patří návštěva divadla v Berouně v roce 1944. Žáci 4. a 5. třídy obecné školy jeli tehdy na představení „Jak Kašpárek se Šmídem přemohli čerta“, které organizovalo

Kuratorium pro výchovu mládeže v rámci akce Umění mládeži. V rámci této akce byl ještě později uspořádán pro žáky koncert, kde hrála hudba vládního vojska.

„Ať žije nová svobodná demokratická republika Československá!“ (Obecná škola Loděnice 1898, s. 178). To jsou první slova tehdejšího ředitele školy, kterými vyjadřuje svou radost po ukončení II. světové války. Ustanovil se národní výbor, který začal svou činnost právě v budově školy. Utvořilo se místní posádkové velitelství ubytované také ve školní budově. Dne 5. května byli ve školní budově též internováni místní Němci. Ve třídách byly umístěny zbraně, části výzbroje a střelivo, které patřilo prchající německé armádě, která procházela Loděnicí 8. května od 22. hodiny až do odpoledních hodin druhého dne. V prvním patře školní budovy byl složen oděv a prádlo. 9. května byla osvobozena Praha. Týž den došla Rudá armáda až k Loděnici. Ve třídách obecné školy na Vinici několik nocí spali ruští vojáci. Po dohodě s národním výborem bylo zahájeno vyučování 22. května. Všichni žáci se shromáždili ve vyzdobené třídě na Vinici. Přišlo i mnoho rodičů. Po slavnostním proslovu ředitele školy následoval zpěv národní hymny, čímž bylo slavnostní zahájení vyučování ukončeno. Dne 2. června pak bylo slavnostním způsobem zahájeno vyučování na měšťanské škole.

3.4.4 Přeplnění tříd

Kronika obecné školy Loděnice se počíná psát ve školním roce 1900/1901. Dne 15. 8. se obec Loděnice stala městečkem a obdržela příslušný diplom a znak. V této době měla obecná škola v Loděnici 4 třídy. Avšak tříletý průměr žáků obecné školy činil 87 dětí na třídu. Rozšíření však nebylo povoleno, protože do zákonitého počtu dětí chybělo 7 žáků, jednání o rozšíření školy se odložilo na počátek roku 1901. Na konci školního roku bylo nahlášeno místní i okresní školní radě, že dvě třídy budou pro příští školní rok přeplněny, a to druhá třída s počtem dětí 90 a třetí s počtem 80 žáků. Okresní školní rada reagovala 5. 7. 1901 s výzvou, aby byla zřízena rezervní třída.

V následujících letech se počet dětí pohyboval kolem 300 žáků. Žádost o rozšíření školy nebyla stále povolena z důvodu, že škola nemá zákonitý počet dětí. Ve školním roce 1902/1903 byla otevřena pobočka školy – V. třída, a o rok později byla zřízena pobočka. Děti ve II. třídě bylo 112, proto se vytvořila II. A, ve které byli chlapci, a II. B, kde se vyučovaly dívky. 3. dubna 1905 byla ihned zdejší pobočka přeměněna v postupnou třídu – tedy I. třída zůstala, II. A se změnila na II. třídu, z II. B byla III. třída, z III. se stala IV. a z IV. byla třída V. Tím se změnila čtyřtřídní škola definitivně na pětiletou. Od 1. května 1905 se začalo vyučovat dle osnov pro pětiletou školu.

I v dalších školních letech vykazuje škola značné přeplnění. Počet žáků se pohybuje přes 350. Ve školním roce 1909/1910 se místní školní rada usnesla, že bude žádat o sestavení komise, která by měla vybrat místo pro stavbu nové školy. Oznámení bylo vyvěšeno na veřejné vyhlášce, aby se zájemci a majitelé pozemků mohli přihlásit s nabídkou. Přihlásili se 4 občané:

- pan Landa, který vlastnil pole Na brance
- pan Klenev – stavení na náměstí č. p. 4
- pan Moravec – disponoval dvěma místy – pozemek za poštou a druhý při okresní silnici u Chrustenic
- pan Konvalinka – pole v Hluboké cestě

Komise za souhlasu obecního výboru Chrustenic navrhla jako nejvhodnější místo pole pana starosty Landy. V srpnu 1910 byla pozvána komise, ve které byl okresní školní hejtman, okresní školní inspektor, stavební inženýr, okresní lékař i členové zdejší a chrustenické školní rady a obecního výboru. Také komise schválila jako nejvhodnější pozemek pro výstavbu nové školy starostovo pole Na brance.

Počet žáků neustále vzrůstal, stejně jako přibývalo obyvatel v Loděnici. Při sestavování rozpočtu pro rok 1912 byla ujednána kupní smlouva pozemku pro novou školu. Dle této smlouvy zakoupila místní školní rada pozemek Na brance, který byl schválen i odbornou komisí. Pozemek měl výměr asi 4000 m², cena v přepočtu za 4m² byla asi 6 Kč, celková cena dosahovala výše 6600 Kč. Polovina ceny, tedy 3300 Kč měla být zaplacená v r. 1912, druhá polovina v r. 1913. V této době chodilo do školy již přes 400 žáků. Největší podíl stále zaujímal žáci z Loděnice, ve školním roce 1913/1914 jich navštěvovalo školu 294. Z Chrustenic bylo 107 žáků, z Vráže 10 a z Nenačovic a Nučic bylo po 1 žákovi.

V tomto roce oznámil majitel místní vinice a vily s okolními pozemky k ní náležejícími místní školní radě, že by vše rád prodal pro využití a potřebu školy. Za vše žádal 170 000 Kč. Dne 18. prosince 1913 byla svolána místní školní rada. Někteří členové, kteří byli proti koupi, tvrdili, že cena je moc vysoká, co prý bude škola dělat s pozemky, které jsou určeny pro pěstování vína. Sám pan řídící v psané kronice oznamuje: „ *Já jsem na to oznámil, že mohla by místní školní rada vinici a sklepy pronajati, pozemek před vilou mohl by se využít na stavbu domků a náklad na opravu školy by pak nebyl tak velký. Dále třeba uvážiti, že měla by obec školu krásnou, velkou, poloha je výhodná, a na mnoho let by škola měla pokoj. Protože kdykoliv by bylo potřeba rozšířit nebo zřídit novou třídu, bylo by vždy dost místa. A za ty peníze – 170 000 Kč by novou školu na koupeném pozemku stejně nepostavili*“ (Obecná škola Loděnice 1898, s. 159). Po další rozmluvě bylo rozhodnuto, že si členové místní školní rady půjdou prohlédnout vilu. Po důkladné prohlídce všichni uznali, že požadovaná cena není velká. Poté se ještě místní školní rada snažila vyjednat lepší cenu od p. Cífký, který ale trval na zaplacení v plné výši. Nakonec však změnila většina přítomných názor a na další radě se ujednalo, že bude levnější zřídit přístavbu stávající škoie, než koupit za velké peníze pozemek s budovou.

Dne 5. 4. 1914 bylo místní školní radě oznámeno, že zemská komise zřídí v Loděnici paralelku, závazně do 31. 12. 1914. Později byla svolána speciální komise, která prohlédla budovu stávající školy, projednala možnosti přístavby či výstavby školy nové. Byl zhotoven zdarma plán přístavby ke stávající budově školy. Protože by však vznikly stavební potíže se základy budovy, rozhodlo se na další radě jednat o nové stavbě školy.

Následkem počátku světové války se však celá věc odsunula na neurčito. Byli povoláni muži ve věku 20 – 42 let, chřadly a zanikaly obchody, hospodářství. Na obecných školách se někde vyučovalo, někde pouze půldenně. Na živnostenských školách se přestalo vyučovat úplně. Šilo se prádlo, pletly se potřeby pro vojáky.

V roce 1916 prodává stávající majitel vily s vinicemi p. Cífků (viz příloha č. 17) nemovitost s pozemky p. Weinmannovi, v té době významnému továrníkovi, majiteli firmy Josef Procházka.

Ve školním roce 1919/1920 doporučil okresní školní inspektor při jedné z návštěv školy žádat o změnu ze současné pětileté obecné školy s pobočkou na samostatnou školu obecnou a samostatnou školu občanskou s koedukací dívek¹. Místní školní rada se začala v této věci ihned realizovat – návrh byl všemi hlasy schválen. K získání místností pro vytvoření nových učeben byla zemskou správou zabrána část budovy zámku Vinice, kromě čtyř místností v prvním patře budovy k umístění čtyř učeben, ředitelny, sborovny, bytu pro ředitele a svobodných učitelů občanské školy. Žádost o zřízení nové školy vypracovala správa školy, dne 27. 5. ji pak místní školní rada podala. Dne 12. 6. byla žádost okresní školní radou vrácena k doplnění, byl rozmnožen počet příloh na 39 kusů a dne 2. 8. byla žádost podána znovu. Místní školní rada dala zhotovit plán přestavby na Vinici pro školní účely.

Zredukovaná obecná škola na trojtřídku se dostala pod správu ředitele občanské školy.

Zdejší učitel Josef Kouřovský nepokládal zabránění části zámku Vinice pro měšťanskou školu za šťastnou, protože tím vznikly rozpory mezi majitelem zámku továrníkem Weinmannem a místní školní radou. Domníval se, že tato okolnost by jistě měla

¹ Koedukace dívek – společná školní výuka dívek

neblahý dopad na budoucí vzájemnou spolupráci. Po domluvě s ostatními členy místní školní rady navštívili v lednu 1922 společně továrníka Weinmanna v Praze, kde ho ujistili, že by chtěli získat místnosti záměcku pro školní potřeby oboustrannou dohodou. Po delším jednání prohlásil továrník ústně i písemně, že je ochotný prodat místní školní obci celý zámek Vinice i s příslušnými pozemky za 900 000 Kč. Při hotovém splacení 300 000 Kč a zbývajících částku ve 20 ročních splátkách při 5% úroku.

Dne 2. 2. 1922 se konala místní školní rada, kde byla celá věc projednána, a bylo rozhodnuto o zahájení jednání o koupi zámku pro školu.

Při dalším jednání s panem Weinmannem slevil majitel zámku z kupní ceny ještě 50 000 Kč. Ve spolupráci s dalšími učiteli okolních škol, spolu s místním knězem vypracovala místní školní rada plán pro koupi pozemku a také plán pro uhrazení požadované ceny.

Dne 3. 4. 1922 se konala mimořádná schůze, kde se přítomní radili o vhodnosti pozemku k zamýšlenému účelu zřízení školy. Přítomnými byla budova shledána vhodnou. Vypracováním stavebních plánů a rozpočtu byl pověřen berounský architekt ing. Josef Klíma. Dne 23. 5. schválilo záměr zakoupení zámku Vinice obecní zastupitelstvo v Loděnici, téhož dne i obecní zastupitelstvo v Chrustenicích.

Proti tomuto záměru byly podány protesty k okresním správním komisím v Berouně a Unhošti. V Loděnici byla proti koupi zámku Pražská železářská společnost spolu se 43 občany Loděnice. Ředitel školy ve svých záznamech školní kroniky uvádí, že je přesvědčen, že tito občané tak nečinili ze zlé vůle, ale proto, že zcela neporozuměli dané věci a provázely je mylné předpoklady. Obě správní komise na základě ohledání objektu a zjištění příslušných poměrů protesty zamítly.

Mezitím byl v září roku 1921 otevřen v Loděnici první ročník měšťanské školy, který byl umístěný zatím ve školní budově. Obecná škola zůstala pětiletá, pozbyla však pobočky k IV. třídě. Obě školy byly spojeny pod jednu správu. V dalším roce byla místnost pro jednu třídu obecné školy pronajata na zámku Vinice, tzn., že tehdy zde byly umístěny dvě třídy – I. a IV.

V květnu 1922 byla svolána schůze, které se zúčastnilo místní i chrustenické obecní zastupitelstvo, místní školní rada, finanční komise a majitel zámku pan Weinmann. Na schůzi byla domluvena výše nájmu za 5 místností pro zřízení tříd, nájem byl sjednán na 12 let v částce 2 000 Kč ročně. Zároveň bylo ujednáno postavení záchodků, hřiště pro děti, kabinet, byt pro školníka i ředitele s termínem odevzdání k 1. 8. 1923.

Na základě této dohody vyvstaly opět mnohé protesty a dohady, které názorově rozdělily obyvatele Loděnice. Loděničtí občané protestovali proti velké výši a dlouholetému nájmu, najímání mnoha místností, hřiště pro děti prý není potřeba, taktéž ani byt pro ředitele. Ten se prý má uskrovnit, musí mu stačit starý ve staré škole. Jak uvádí a zároveň se podivuje ředitel školy zápisem v kronice, protest podepsali i lidé inteligentní: „... *železniční úředník, lékař a učitel!!! Jednání jich a zejména p. učitele bylo v místním školním výboru po zásluze odsouzeno*“ (Obecná škola Loděnice 1898, s. 182).

Měšťanská škola se stala úplnou, byl otevřen III. ročník. Byla ale umístěna v nevyhovujících prostorách obecné školy, tři třídy obecné školy byly v zámku na Vinici díky nájmu a dohodě. Ve školním roce 1923/1924 se hlásilo do prvního ročníku obecné školy přes 80 dětí, ale nemohly být přijaty pro nedostatek místa.

Pan Weinmann stanovil rozhodnutí v termínu do 31. 12. 1923. V závislosti na mnohých dalších protestech, které byly podány, nebyla uskutečněna dohoda o nájmu zámku, ani o jeho koupi. Na základě nesplnění daného termínu o rozhodnutí, byla podána dne 30. 4. 1924 p. Weinmannem výpověď, ze které vyplynulo zrušení dohody o koupi zámku, ale bylo požadováno také vyklizení pronajatých místností v termínu do 31. 5. 1923.

Okr. školní výbor v Hořovicích dne 20. 1. 1925 oznámil, že výnosem zemské školní rady ze dne 9. 8. 1921 byla zřízena měšťanská škola smíšená v Loděnici a to s tou podmínkou, že tamní pětitřídní škola obecná smíšená bude zredukována na trojtřídní, o čemž byla škola vyrozuměna výměrem z 15. 8. 1921. Na základě tohoto rozhodnutí mají být zrušeny koncem ledna 1925 dvě definitivní třídy postupné při jmenované škole obecné. Tzn., že od 1. 2. 1925 bude mít 3 definitivní třídy postupné. Vzhledem

k velkému počtu zapsaných dětí by měla být od 1. 2. 1925 zřízena jedna zatímní třída postupná.

Od 1. 2. 1925 se má tedy vyučovat takto:

- v 1. třídě definitivní postupné - 1. školní rok
- ve 2. třídě definitivní postupné - 2. a 3. školní rok
- ve 3. třídě definitivní postupné - 4. školní rok
- ve 4. třídě zatímní - 5. školní rok

Na základě tohoto rozhodnutí byl však místní školní radou podán písemný protest. Zatím se vyučovalo tedy ve 4 třídách dle osnov pro školy pětitřídní.

Třídy byly umístěny stejně jako v minulém roce: měšťanská škola ve školní budově v poschodí, v přízemí dvě třídy a na Vinici tři třídy obecné školy. Když pak díky zrušení jedné třídy nastalo spojení 2. a 3. školního roku, zůstaly na Vinici dvě třídy. Prázdná třída byla použita k uložení hotových ručních prací.

Ve věci nájmu týkající se Vinice se nic nezměnilo, pan Weinmann považuje smlouvu za zrušenou. S tím však místní školní rada ani obecní zastupitelstvo nesouhlasilo. Byla proto podána žaloba ve věci platnosti nájemní smlouvy. Proběhlo několik velmi táhlých a vleklých soudních líčení. Pan Weinmann požaduje vystěhování všech tříd ze záměčku, protože má prý vážného kupce, kterým se ukázala církev adventistů. Místní školní rada oponuje, protože ví, že žádné další vhodné prostory pro školu v obci ani okolí již nejsou. Ve věci stavby nové školy se také nic neděje, dle zápisů v kronice jen občas padne slůvko o tom, že během čtyř až pěti let se škola stavět bude muset.

Později zakoupil celý objekt záměčku Vinice Misijní ústav náležející adventistům, kteří vydržovali objekt pro výuku svých budoucích kazatelů.

V roce 1926 byla podána rodiči dětí z Vráže žádost o přiškolení do Loděnice. Řízení bylo dlouhé a vleklé. Dle obecní kroniky byla Vráž přiškolená až k 1. lednu 1932.

Pro stálý nárůst žáků a téměř nulový pokrok ve výstavbě nové školy, byla v září 1931 otevřena obecná škola již pětitřídní s pěti třídami postupnými, postupně změněnými na pět tříd definitivních. Místní školní rada si uvědomovala, že stav ve školních prostorách

je kritický a výuka v soukromých bytech je z pedagogického hlediska nevhodná. Dala proto zhotovit plány na výstavbu nové školní budovy na 10 učeben, kreslírnu, 2 pracovny, školní kuchyni, tělocvičnu, 4 kabinety, sborovnu, ředitelnu, byt pro ředitele i školníka, šatny, záchody, sprchy a ústřední topení, vše ve dvou stavebních obdobích. Náklad byl vypočten na 1 400 000 Kč. V prvním období by se vystavěla obecná škola s tělocvičnou, v druhém měšťanská škola s bytem ředitele. Pro velké náklady bylo však upuštěno od plánovaného ústředního topení, čímž se náklad na výstavbu snížil o 700 000 Kč. Celkové náklady byly rozděleny mezi obce Loděnice (48%) – 455 000 Kč, Chrustenice (35%) – 175 000 Kč a Svatý Jan pod Skalou (17%) – 70 000 Kč.

Mezitím bylo na budově staré školy zjištěno rozsáhlé napadení stropních trámů plísní, následně částečně opraveno a v jiné části zcela zakázáno vyučovat. O rok později bylo nařízeno pro rozsáhlé poškození budovy střídavé vyučování.

Pro nedostatek finančních prostředků byla však stavba nové školy v roce 1935 úplně zastavena. Byl pronajat celý zámek Vinice a byl sjednán roční nájem 20 400 Kč, s nájmem v soukromých domech na 27 400 Kč.

Ve školním roce 1935 bylo v pěti třídách obecné školy 199 žáků, v měšťanské škole ve třech postupných ročnících a dvou definitivních třídách 175 žáků. Ve školním roce 1938/39 byl počet žáků na obecné škole 183, na měšťanské škole 165, celkem tedy 348 žáků.

V roce 1936 se změnil majitel zámku na Vinici, stal se jím pan Trouška.

I v dalších letech se počet žáků pohyboval přibližně stejně, kolem 160 – 180. Ve školním roce 1940/41 bylo na obecné škole šest tříd, z toho paralelní 5.A, kde byli chlapci, 5.B s dívkami. Na hlavní škole byly ve všech třech ročnících paralelní třídy, celkem s 205 žáky.

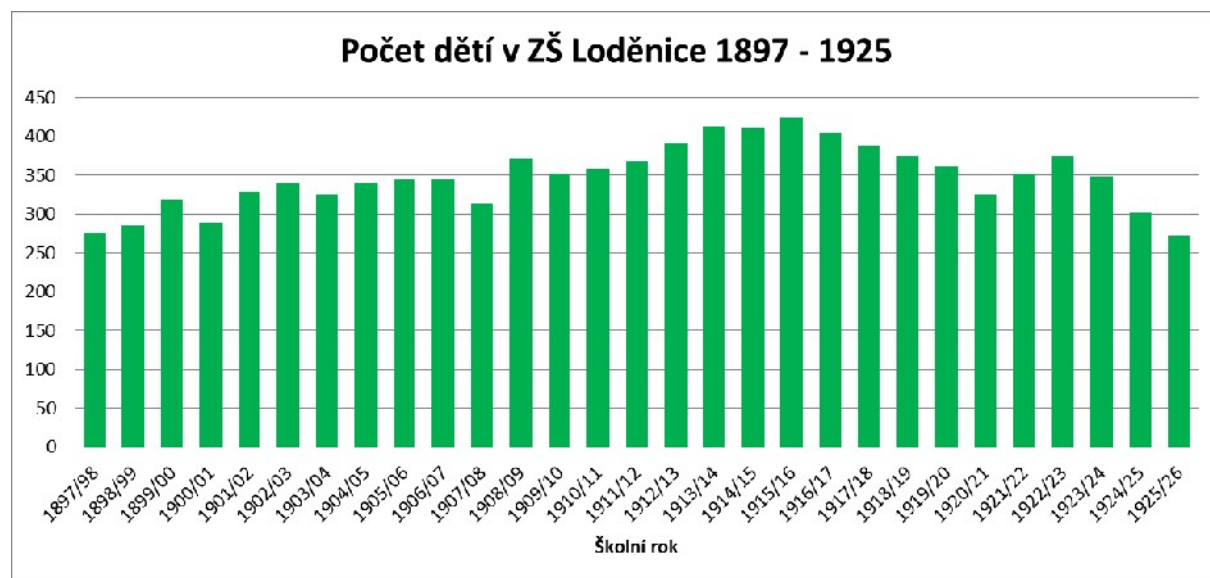
Ve smyslu vládního nařízení ze dne 14. srpna 1941, č. 300 Sb. je škola nově organizována na čtyřtřídní měšťanskou školu újezdní. Škola je v zásadě výběrová, jen pro „schopné žáky“. Ve školním roce 1941/42 tak bylo do I. třídy nově organizované měšťanské školy přijato 40% žáků ze 4. třídy obecné školy, podle prospěchu jednotlivých žáků sestaveného dle pořadí průměrných známek jednotlivých předmětů.

Žáci III. třídy jsou podle nové úpravy ve IV. třídě, z II. třídy se stala III. třída, žáci z 5. postupného ročníku obecné školy jsou zapsáni do II. ročníku. Do I. ročníku, který je školou výběrovou, byli zapsáni žáci z IV. třídy obecné školy. Ti žáci, kteří nebyli přijati do hlavní školy, dokončí svou školskou povinnost v V. třídě, která zahrnovala 6., 7. a 8. ročník.

Dne 27. srpna 1941 zrušilo Ministerstvo školství a národní osvěty výnosem č. 105.179/41-I/2 s okamžitou platností označení „měšťanská škola“ a nahrazuje je označením „hlavní škola“. Ve stejném roce byla v Loděnici zrušena 5. definitivní třída.

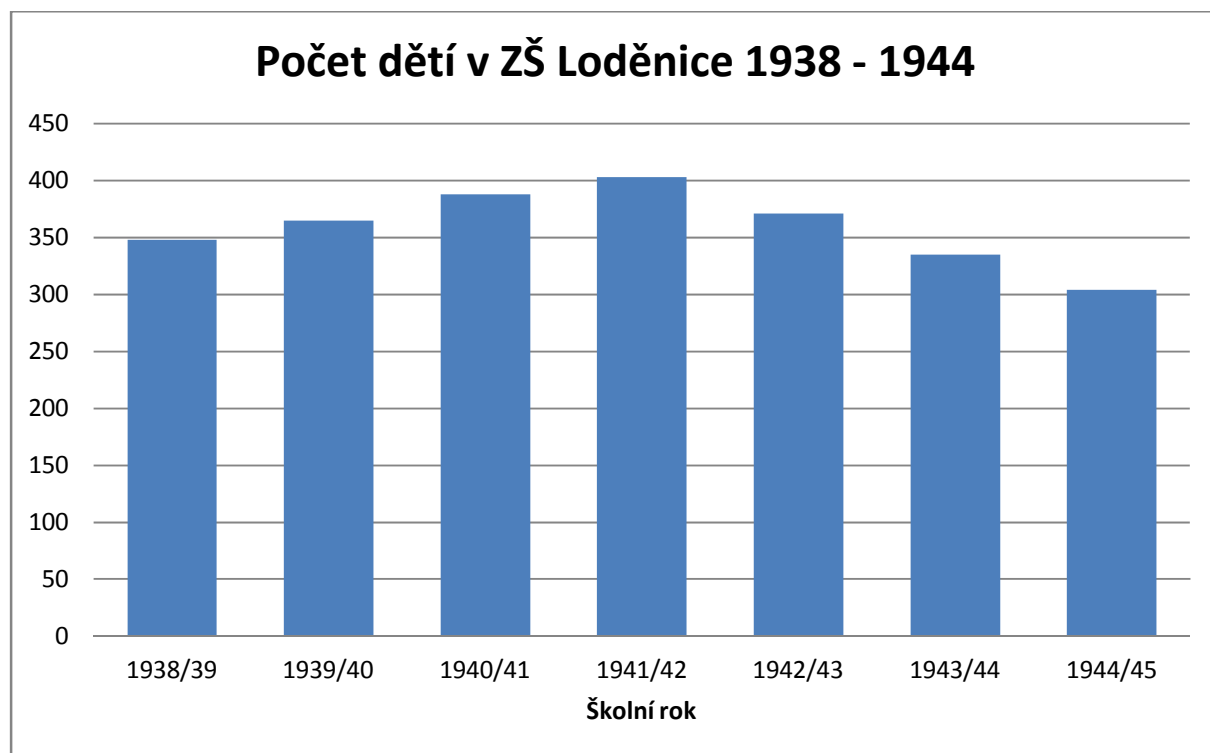
Na školní rok 1949/1950 bylo zapsáno celkem 40 nových dětí. Celkový stav k 1. červenci 1949 činil 147 žáků. Pro nedostatek učeben bylo však potřeba ve II. a III. třídě přistoupit ke střídavému, polodennímu vyučování. Což se velmi brzy odrazilo na kvalitě výuky. S ohledem na nárůst počtu žáků bylo zažádáno, aby škola měla opět 5 tříd.

Graf 4: Počet dětí v ZŠ Loděnice v letech 1897 – 1925

Zdroj: vlastní

Graf 5: Počet dětí v ZŠ Loděnice v letech 1938 – 1944

Zdroj: vlastní

Grafy byly zpracovány na základě údajů ze školních kronik. S ohledem na skutečnost, že kroniky neobsahují informace o počtu žáků ve školních letech 1926 – 1938, je plynulost grafu v těchto letech přerušena.

Grafy ukazují jasný a přehledný vzhled změny počtu žáků v jednotlivých letech. Propad v počtu žáků se ukazuje v letech 1920/1921, což je způsobeno počátkem 1. světové války před šesti lety, tedy v roce 1914, kdy mnoho mužů odcházelo na frontu. Do té doby velmi vzrůstal počet žáků loděnické školy, nejvíce žáků uvádí školní rok 1915/16. Ve stejném duchu si lze vyložit i graf č. 5, největší pokles zaznamenal tehdy školní rok 1944/45, počty žáků klesly téměř o 100 dětí, v porovnání s rokem 1941/42.

3.4.5 Zdraví žáků

V roce 1873 byl v Loděnici ustanoven ranhojič, nejdříve tovární lékař, který se stal později lékařem pro místní obyvatele i lidi z blízkého okolí. Místní lékař zastával zároveň i funkci prvního poštmistra. Poštovní úřad byl v té době pouze v místní továrně, kam později přinášel místní posel z Loděnice poštu i pro berounské obyvatele.

Později byl ustanoven místní lékař, který měl na starosti i žáky místní školy. Z první dochované kroniky obecné školy v Loděnici z r. 1898 se můžeme dočíst, že celkový zdravotní stav žáků byl dobrý, nebyly známky o žádných nakažlivých chorobách. Od počátku se dochovaly informace o společném očkování žáků ve školách. V roce 1899 nastala pozdní zima, jejíž následky byly rozsáhlé. Nastaly velké povodně, které zapříčinily nemožnost chodit dětem do školy. Děti trpěly dusivým kašlem, objevil se záškrť. V dalším školním roce bylo očkováno a přeočkováno celkem 257 žáků. V dalších letech nastala epidemie zánětu průšnic, což zapříčinilo uzavření obecné školy na 7 dní. Místní školní rada dala v průběhu těchto dní vybítit dvě místnosti pro výuku a chodby obecné školy. Žáky ohrožovalo na zdraví onemocnění a výskyt epidemie planých neštovic, spalniček. Dle zpráv z kroniky pečoval o děti ve škole obvodní lékař pan dr. Tůma z Mořiny.

Od roku 1900 má obec Loděnice vlastní vodovod. Vodovod je samospádový, zásobený z okolních pramenů. Z vodojemu byla voda rozváděna po celé obci. I díky tomu se hygienická situace v obci zlepšila.

V roce 1909 proběhla i v Loděnici oslava šedesátiletého panování císaře Františka Josefa I. Majitel zdejších továren se u příležitosti tak velké slavnosti rozhodl, na popud své manželky, zřídit dětskou opatrovnu. Ta byla v domku v Loděnici a měla dvě místnosti. V jedné si děti hrály, druhá byla určena pro spaní.

V průběhu školního roku chodili žáci na pravidelné vycházky i výlety. Nejčastěji navštěvovali nedaleký hrad Karlštejn, tehdy ještě Karlův Týn, vycházky se dělaly do nedalekého okolí Loděnice nebo Chrustenic. V kronice se často ještě uvádí procentuální údaj školní docházky. V roce 1909 byla návštěva školní, neboli docházka, celých 90 %.

Dne 28. července 1914 vypovědělo Rakousko – Uhersko válku. Během týdne se z tohoto sporu stala válka světová. Do války odcházeli muži ve věku 20 – 42 let, všude vládl strach a smutek. Školní výuka byla někde značně omezena, v živnostenských školách se přestalo vyučovat úplně. Školní docházka byla nedostatečná. Dle kroniky se ve větším množství projevovaly epidemické nemoci. Nastala velmi těžká doba. V zemi, stejně tak i v Loděnici, chyběli živnostníci, rolníci, muži, kteří se starali o živobytí své rodiny. Děti tak často pomáhaly na polích a v domácnosti, chodily do Berouna pro chleba, kterého byl v té době velký nedostatek, protože z Berouna se chleba, dle nařízení, nesměl vyvážet. Obec proto pořídila mouku a chleba se mohl péct u paní Jirotkové v Loděnici. Chleba vážil 40 dkg, stál 70 haléřů a byl určen pro jednu osobu na 14 dní. Ta si ho ale směla koupit jen tehdy, pokud vlastnila od obce lístek na chleba. Postupně lístků na potraviny přibývalo, byly potravinové lístky na cukr, na kávu, na sádlo,... Ale potravin byl nedostatek, nebylo tedy často lístky za co vyměnit. Ceny potravin se zvyšovaly, ale např. chleba byl menší a těžší, z nenakynutého těsta.

Po skončení války, díky zřízení polévkového ústavu, dostávaly školní děti pravidelně polévky. Z počátku to bylo pouze 50 porcí po 26 haléřích, později se cena za porci zvýšila, také počet porcí vzrostl. Postupně se stravování lidí zlepšovalo, jako se zlepšovala poválečná situace v obci. Zlepšil se i zdravotní stav dětí, které velmi trpěly nedostatkem, které s sebou nesla dlouhotrvající válka. Místní školní lékař prohlížel pravidelně žáky a jejich zdravotní stav byl zapisován do osobních výkazů. Měření výšky a váhy bylo zapisováno třídními učiteli. Většina dětí cvičila v té době v Sokole (viz příloha č. 11) nebo v Dělnické tělocvičné jednotě. Přesto se uvádí, že 3 děti zemřely na úplavici a jedno na tuberkulózu plic. Dále se jednalo o výskyt svrabu, dusivého kašle a spalniček, díky čemuž školní docházka v tomto období velmi klesla.

Další otázkou byla záležitost školního lékaře. Protože se mu jeho původní odměna 400 Kč zdála velmi nízká, přestal docházet do školy a prohlížet žáky. Dokonce se zařekl, že pokud učitel přivede žáka, který bude zraněný, ani tehdy ho neprohlédne. Lékař p. Bürger požadoval zvýšení odměny o 5 Kč z každého dítěte za rok. Nakonec se ustanovilo, že lékař bude dostávat 700 Kč ročně s povinností 3x ročně prohlédnout všechny žáky a v nutných případech ošetřit dítě za úhradu rodičů.

V roce 1941 se v kronice uvádí, že se přestala vydávat polévka pro školní děti. Z tohoto důvodu uvolnilo sdružení rodičů, které již v té době fungovalo, částku peněz, které věnovalo dětem, které by nejvíce strádaly. Později se zavedla tzv. „stravovací stanice“ přispěním okresní péče o mládež v Berouně. Žáci dostávali svačiny, sýr a tvaroh, vařila se pro ně káva. Hojně se mezi žáky sbíral odpadový materiál – staré železo, bílé kovy, guma, kosti, korek, starý papír nebo sklo. Sbírali a sušili se také léčivé byliny. V tomto roce se v kronice mluví o zřízení útulku pro děti zemědělských dělníků o hlavních prázdninách, které by hlídali učitelé. Útulek však nebyl zřízen, protože se nikdo nepřihlásil. V těchto letech byl při škole v Loděnici stanoven „Týden lidového zdraví“. Během této doby přednášel pro žáky hlavní školy p. MUDr. Rudolf Weis, školní lékař v Loděnici.

Ze zdravotních důvodů, aby se zabránilo nebezpečnému šíření záškrtu mezi žáky, byla v roce 1942 škola na 10 dní uzavřena. Místní lékař nařídil současně důkladnou dezinfekci všech školních místností. Záškrt se však objevoval v loděnické škole opakovaně. Školní místnosti byly vydezinfikovány formalinem a školní docházka velmi poklesla. Dle nařízení lékaře museli doma zůstat nejen nemocní žáci, ale i ti, kteří přišli s nemocnými žáky do styku. Záškrtu podlehl i žákyně 2. ročníku hlavní školy. Další úmrtí žákyně 2. třídy obecné školy uvádí kronika pro zápal plic. Druhého pohřbu se účastnili i žáci obecné školy.

Zdravotní prohlídky žáků se postupně navýšily o prohlídky povinné pro žáky, kteří vycházejí z posledního ročníku. Obvodní lékař musel vyplnit zdravotní stav dětí do žákovských štítků pro potřeby pracovního úřadu v Kladně. Stále a opakovaně se vyskytoval záškrt, kdy školní kronika již „mluví“ o možném „bacilonosiči“. Potřebným dětem byl zvýšen přiděl másla a ostatních potravin.

Školní rok 1950/1951 byl slavnostně zahájen, ale úředně odložen z důvodu opětovného výskytu obrny mezi žáky na 18. září 1950. Toho roku na podzim zahájilo Sdružení rodičů a přátel školy pro žáky vyvařování přesnídávek. Denně bylo podáváno mléko, káva, čaj a polévka. Přesnídávky byly podávány žákům denně v deset hodin dopoledne. Tato akce fungovala pouze několik měsíců z toho důvodu, že nebylo dost dobrovolnic, které by se úkolu ujaly.

3.4.6 Rozhovory s pamětníky

Cítím hlubokou úctu při opětovném čtení čtyř rozhovorů s pamětníky. Lituji, že zkušenost člověka je nepřenositelná, protože když ne přímo sobě, tak alespoň svým vlastním dětem (nebo ještě lépe všem dětem, které budu v budoucnu připravovat do života) bych alespoň část vyslechnutých zkušeností ráda předala dál. Nejde to. Uvědomuji si, jak důležité je vzpomínání a jak významné je dobře znát svou historii a minulost. Tři osoby ze čtyř, které jsem „zpovídala“ jsou na sklonku svých životů. Uvědomila jsem si, že již téměř nepoužívají budoucí čas. Je to trochu smutné, ale pochopitelné. Každý z nich má obrovskou životní zkušenost a touhu žít na tomto světě, ale stáří je pomaloučku přemáhá. Asi bych na sklonku svého života chtěla být jako oni. Zřejmě by mě velmi potěšila skutečnost, že za mnou přijde mladý student a začne se mne ptát na mou životní cestu. Myslím, že jsem jim udělala radost. Možná se před smlouvanou schůzkou a plánovaným rozhovorem obávali, na co se jich budu ptát a zda si ještě vzpomenou na správnou odpověď. Dopadlo to dobře a já jsem nyní šťastná, že jsem část jejich životních cest mohla zaznamenat. Čtvrtý účastník mých rozhovorů je dosud v plné síle a budoucí čas používá poměrně často. Má plány nejen s loděnickou školou, ale i se svým životem. Je mezi jejich pojetím rozdíl. Zkušenosti má také obrovské, ale knihu svého života zdaleka nezavírá.

Všem těmto „spoluautorům“ mé diplomové práce bych chtěla velice poděkovat, protože jejich vzpomínky jsou zásadní přidanou hodnotou mé práce. Co jsem čerpala z kronik písemných záznamů je jistě krásné a důležité, ale autentický rozhovor a někdy i emoce pamětníků jsou nenahraditelné.

Jejich zkušenosti se školstvím jsou pochopitelně různé. Spojuje je snad jen fakt, že všichni absolvovali školství na venkovských malotřídkách či školách. Je to tedy vesnický pohled, což mi velmi vyhovuje, protože sama se do těchto vrstev řadím. Rozpětí jejich dat narození je poměrně velké – generační. Nejstarší účastnice se narodila v roce 1931 a nejmladší účastník v roce 1956. Stále vnímám, že lidé narození ve válečném období jsou na tom s životními zkušenostmi o něco lépe. Možná se v tomto pletu, ale často si tuto skutečnost uvědomuji. Zažili skutečnou bídu a strach svých rodičů. Tito lidé si pak více váží „obyčejných“ věcí. Připadá mi, že starší

pamětníci jsou vděčnější za tehdejší možnost vzdělání. Dnes nám tato skutečnost přijde automatická a samozřejmá, ale oni dobře vědí, že to tak vždy nebývalo. U všech pamětníků jsem zaznamenala větší či menší obavy o budoucnost našich dětí. Možná to neřekli naplno, ale mezi řádky bylo cítit, že ani oni nemají na všechno odpověď.

V této části uvádím rozbor strukturovaných rozhovorů se třemi pamětníky a současným ředitelem školy. Vybrala jsem si dvě ženy a dva muže, ve věkovém rozmezí 60 – 85 let. Nejmladším je současný pan ředitel, nejstarší bývalá paní učitelka. Ve věku 78 a 79 let jsou pak další dva dotazovaní respondenti, bývalí spolužáci, žáci loděnické školy. Pamětníky jsem navštívila osobně u nich doma (se současným ředitelem školy byl proveden rozhovor v ředitelně), u všech rozhovorů byl proveden zvukový záznam, který byl později převeden do psané podoby (viz příloha č. 3 - 6). Vždy se jednalo o velmi milou návštěvu, která probíhala v příjemné atmosféře u čaje nebo kávy. Všechny rozhovory se uskutečnily v časovém rozmezí od 24. 4. – 7. 5. 2016. Dotazníky jsou obsaženy v příloze č. 1 a 2.

Respondent A - bývalý žák školy v Loděnici. Rok narození 1938.

Respondent B – bývalá žačka školy v Loděnici. Rok narození 1937.

Respondent C – bývalá učitelka školy v Loděnici. Rok narození 1931.

Respondent D – současný ředitel školy. Rok narození 1956.

Respondent A je velkým pamětníkem. V současné době píše svou třetí vzpomínkovou knihu. Během našeho rozhovoru byl opravdu velmi sdílný, o čemž vypovídá rozsah přepsaného rozhovoru. Má velmi dobrou paměť, vzpomíná na mnoho věcí a zážitků, dokonce již z doby útlého dětství. Vyniká i mimořádně dobrým všeobecným přehledem, na mnoho věcí má utvořený vlastní názor.

Respondentka B byla z počátku velmi ostýchavá. Pozorovala jsem na ní již v počátcích domlouvání rozhovoru, že se jí do rozhovoru moc nechce. Nakonec se jednalo o přátelský rozhovor, který byl však brzy u konce. Respondentka odpovídala na otázky poměrně stručně, na některé bližší informace si již nemohla podrobněji vzpomenout. Více se rozpovídala tehdy, když jsme vzaly do ruky její krásně vedené album fotografií.

Ačkoliv oba zmínění respondenti docházeli do stejné školy, chodili spolu do třídy a bydleli takřka ve stejném místě, jejich životní osudy byly naprosto odlišné. Respondent A po ukončené střední škole odešel studovat do Hořovic na průmyslovou školu, poté vystudoval Strojní fakultu na ČVUT¹ v Praze. Pochází ze sedmi dětí, čtyři z nich vystudovaly vysokou školu. Respondentka B pochází z pěti dětí. Její rodina však měla hospodářství a ona, ačkoliv byla nejmladší, zůstala po ukončené škole doma. Pomáhala rodičům starat se o dobytek, pole, zabezpečovat domácnost. Pozorovala jsem velký rozdíl mezi oběma zmíněnými respondenty. On byl velmi sdílný, sebevědomý, radostný, při vyprávění plný emocí. Ona naproti tomu zamlklá, mírně uzavřená.

Respondentka C je bývalá paní učitelka loděnické školy. Byla nejstarším člověkem, se kterým jsem dělala rozhovor. Ten probíhal formou velmi klidného a radostného vyprávění, celé povídání trvalo skoro hodinu. Měla také mnoho vzpomínek, o které se ráda dělila. Těšilo ji, že se na sklonku svého života může podělit o radosti a starosti své profese.

Respondent D je současný ředitel Základní školy v Loděnici. Rozhovor probíhal v ředitelně školy za zavřenými dveřmi. Na všechny otázky odpovídal ochotně, hovořil i nad rámec připravených dotazů. Velký zájem projevil při dotazu týkajícím se budoucnosti školy.

V této části navazuji na již uvedené skutečnosti. Uvádím zde jednotlivé odpovědi na otázky kladené respondentům. Nejdříve porovnávám odpovědi respondentů A a B, jelikož se jedná o žáky loděnické školy.

¹ ČVUT – České vysoké učení technické

Ot. č 1: Ročník narození.

A: 1938

B: 1937

Ot. č. 2: V Loděnicích jsem navštěvoval/a školu od ... do ...

A: Od roku 1950 do roku 1953.

B: Od roku 1949 do roku 1953.

Ot. č. 3: Kde jste v té době bydlel/a? Jak jste se dostával/a do školy?

A: Bydlel jsem ve Svatém Janě pod Skalou. Do školy i ze školy jsem chodil asi 5 km většinou pěšky, v létě jsem jezdil na kole. Pravděpodobně od roku 1952 jsem začal jezdit i autobusem.

B: Bydlela jsem ve Vráži. Do školy jsem chodila pěšky, občas i na kole.

Ot. č. 4: Kde se nacházela budova školy, do které jste chodili? Kolik žáků bylo v té době ve třídě?

A: Budova se nacházela uprostřed náměstí (viz příloha č. 7). Již tehdy se vyznačovala staletou historií. V budově byly pouze 4 učebny, v každé přibližně 30 žáků. Žádné další prostory tam nebyly, na tělesnou výchovu jsme museli chodit do budovy Sokola. Ve školním roce 1951/1952 jsme se jako první nastěhovali do nové budovy školy (viz příloha č. 8).

B: První dva roky jsem navštěvovala školu na náměstí (viz příloha č. 7), dále pak nově vystavěnou školu na kopci (viz příloha č. 8). Složení třídy bylo vyrovnané.

Ot. č. 5: Jaké předměty Vás ve škole nejvíce bavily?

A: Mým nejoblíbenějším předmětem byl zeměpis. Vzpomínám si dokonce na pana učitele Svobodu, který tento předmět vyučoval. Uměl velice dobře a poutavě vyprávět o evropských zemích. Vzpomínám na vyprávění o Itálii, pověstných předzahrádkách a restauracích...

B: Mým oblíbeným předmětem byl zeměpis a tělocvik. Jezdila jsem na okresní závody v atletice, trénovali jsme v tělocvičně Sokola nebo venku.

Ot. č. 6: Na co vzpomínáte rád/a? Máte nějaké negativní vzpomínky?

A: Rád vzpomínám na vyprávění některých našich učitelů. I pan ředitel Karel Markup nám poutavě vyprávěl o zážitcích z Ruska – byl bývalým legionářem. Respondent se dlouze rozhovořil o období padesátých let, na která nevzpomíná rád. Vyprávěl o zážitcích v loděnické škole týkajících se udavačství pro malou stranickou angažovanost, o věznění, zatýkání.

B: Na žádné negativní zážitky si nevzpomínám. Mám jen dobré vzpomínky. Ve třídě jsem zastávala funkci třídního důvěrníka a pokladníka. Když jsem měla problém s nějakým spolužákem, vždy jsem si to sama vyřídlila.

Ot. č. 7: Jakým způsobem řešili učitelé otázky kázně? Máte i Vy osobní zkušenost?

A: Kázeňské přestupky se řešily mírně. Pohlavek, tahání za vlasy, možná i facka. Zůstávali jsme po škole.

B: Případné tělesné tresty se řešily v ředitelně. Nikdy jsem trestaná nebyla, své problémy mezi spolužáky jsem si vyřešila sama, někdy jsem se s kluky i poprala.

Ot. č. 8: Jaká je Vaše nejranější vzpomínka ve vztahu ke škole?

A: Pochází ze školy v Čebíně (ještě na Moravě, než se přestěhoval do Svatého Jana p. Skalou). Mohl jsem se, ještě jako malý kluk, podívat na jednu vyučovací hodinu se starším bratrem. Ale protože jsem vyrušoval s písťalkou, musel jsem za chvíli zase ven. Co se týče školy v Loděnici, byl jsem nemile překvapen, když jsem v prvních dnech dostal rozvrh hodin. Některé dny v týdnu probíhala výuka v Loděnici až do 16 hodin, proto jsem se v zimě často vracel domů již za tmy.

B: Nemám žádnou takovou vzpomínku.

Ot. č. 9: Jak jste trávil/a volný čas? Vzpomeňte na akce, které vytvářely rytmus školy.

A: Mimoškolní aktivity a stravování bylo pro nás, kteří nebydleli v Loděnici, odlišné. Uprostřed dne byla stanovena hodinová pauza na oběd. Místní odcházeli domů, někteří do hostince na polévku. Odpolední kroužky se týkaly hlavně místních dětí. I v dnešní době si uvědomuje lítost nad tím, že se jich nemohl účastnit. Co se týče školních akcí, jezdili jsme pravidelně na různé výlety, často na nedaleký Karlštejn. Občas přicházeli někteří zástupci okolních závodů na společné besedy s žáky školy.

B: S ohledem na domácí a hospodářské práce mi nezbývalo mnoho volného času. Ve vyhrazeném čase jsem se věnovala sportu – trénovala jsem v místní tělocvičně Sokola, jezdila jsem na atletické závody.

Ot. č. 10: Co jste dělal/a po ukončení školy v Loděnicích?

A: Byl jsem přijat na průmyslovou školu v Hořovicích, poté jsem vystudoval Strojní fakultu na ČVUT¹ v Praze.

B: Po ukončení školy jsem zůstala doma a pomáhala rodičům s pracemi na poli a velkým hospodářstvím.

¹ ČVUT – České vysoké učení technické

Ot. č. 11: Vzpomínáte, co vám – žákům přinesl rok 1948? Jaké změny pro vás – žáky nastaly?

A: Vzpomínám si na opakované změny v délce školní docházky. Lidé prožívali období nejistoty. Můj bratr studoval na biskupském gymnáziu. Ze dne na den musel studia zanechat, protože škola byla s okamžitou platností zrušena.

B: Nevzpomínám si na žádné změny.

Jak tedy z obou rozhovorů plyne, osudy obou respondentů jsou různé. Životní cesta každého směřovala jiným směrem. Na krátký čas se oba setkali ve škole v Loděnici, poté šli jejich kroky různým směrem. Jednomu z nich se díky vysokoškolskému studiu otevřely dveře do světa, druhý obětoval další vzdělání a život hospodářské živnosti vlastní rodiny.

Na dobu, kterou strávili v loděnické škole, vzpomínají oba velmi rádi. Ačkoliv procházeli lety, která nebyla jednoduchá, oba vyjádřili pozitivní vzpomínky ve vztahu ke škole. Do dnešního dne se, díky respondentce B, která organizuje třídní srazy, setkávají každoročně s dalšími svými vrstevníky. Pomalu jich ubývá, o to cennější jsou pro ně společné chvíle, kdy mohou vzpomínat. V roce 2001, výročí padesáti let od založení nové budovy školy v Loděnici, se byla podívat celá bývalá třída těchto žáků v současné škole. Procházeli známými prostory, hovořili s učiteli. Propojení minulosti se současností je více než zřejmé. Autenticita a pravdivost je důvod, proč jsem do své práce zahrнула rozhovory s pamětníky. Možnost propojit historii se současností je poučná pro současnou generaci, ale jistě bude také přínosem pro naše potomky, kteří, doufejme, budou chtít poznávat životy svých předků. Jsem si vědoma toho, že na odpovědi tak malého počtu respondentů není možné činit rozsáhlé závěry či studie, ale díky tomu máme možnost sledovat, jak se minulost zračí v současnosti. Jsem si jista, že se minulost týká i nás.

V další části porovnávám odpovědi na otázky respondentů C a D. Ačkoliv respondent D je současným ředitelem školy, pojí ho se školou také pozice učitele.

Ot. č. 1: Ročník narození.

C: 1931

D: 1956

Ot. č. 2: Jaká byla Vaše profesní cesta do Loděnice?

C: Vystudovala jsem Přírodovědeckou fakultu v Praze, později Učitelství v Plzni. Poté jsem začala od roku 1963 vyučovat v Loděnici na základní škole, obor přírodověda a zeměpis. Mezi roky 1965 – 1970 jsem pobývala v Africe, od roku 1970 do roku 2000 jsem působila opět v Loděnici. Posledních 5 let jsem vyučovala pouze anglický jazyk.

D: Vystudoval jsem Pedagogickou fakultu v Praze. Po ukončeném studiu jsem získal v Loděnici byt, od roku 1979 jsem zde začal vyučovat český jazyk a tělesnou výchovu. V roce 1984 jsem se stal ředitelem školy, ve funkci jsem působil do roku 1990. V roce 1993 jsem odešel do Berouna, kde jsem vyučoval na střední škole. Od roku 2009 působím opět v Loděnici ve funkci ředitele školy.

Ot. č. 3: Co Vás na této škole nejvíce oslovilo? Máte nějaké negativní vzpomínky?

C: Pedagogický sbor byl velmi přátelský. Velmi jsme si rozuměli. V době, kdy jsem učila v Loděnicích, působilo zde i pět mužů – pedagogů. Velmi dobře jsem vycházela i s dětmi i rodiči. Do dnešního dne se s některými setkávám. Pravidelně jsem navštěvovala rodiny svých žáků. Byla jsem nucena psát na žáky posudky. Často jsem doporučovala rodičům možné směřování jejich dětí. Měla jsem i negativní zkušenost. Po návratu z Afriky jsem od některých kolegů ve škole poznala závist a nepřejícnost.

D: Období totalitního režimu nebylo snadné. Poznal jsem velmi přátelské vztahy s některými kolegy, ale i takové, se kterými jsem se musel později pracovně rozejít. Navázání opětovných vztahů bylo později mnohem komplikovanější.

Ot. č. 4: Jakým způsobem jste řešili/řešíte otázky kázně?

C: Neměla jsem nikdy s žáky žádný kázeňský problém.

D: Chování žáků vnímám jako přijatelné. Pokud je potřeba vyřešit kázeňský problém, snažím se být každému vyučujícímu k dispozici. Jedná se téměř o vesnické děti. Vnímám však rozdíly v chápání dětských práv dětmi samotnými a jejich rodiči.

Ot. č. 5: Jak vnímáte ze své pozice učitelka/ředitel svou profesi? Jaká jsou úskalí této profese?

C: Období svého působení na škole v Loděnici považuji za velmi šťastné. Byla jsem nadšená z dětí, na které jsem se mohla spolehnout. I s rodiči jsem si velmi rozuměla. Vzpomínám si na období, kdy jsme museli pravidelně dojíždět do Berouna a účastnit se s ostatními kolegy metodických sdružení. Věděli jsme přesně, kdy, jak a co probírat. Nikdo nesměl vybočovat. Probíhaly různé kontroly.

D: Mezi hlavní úskalí své profese řadím nedostatek času a velké množství byrokracie. Stále je potřeba vyplňovat nějaké materiály, dotazníky, šetření, statistiky. Snažím se ostatním kolegům ve škole pomáhat, často za mnou chodí s potřebou vyřešit nějaký problém. Je to však na úkor mé práce.

Oba respondenti shodně uvádí dobrou i špatnou zkušenost se vztahy mezi kolegy ve škole. Ačkoliv je mezi nimi 25 letý věkový rozdíl, zkušenost mají podobnou. Na několik let se oba respondenti setkali na půdě stejné školy. Oba mají stejnou zkušenost, co se týče stálého vyplňování dotazníků, posudků, apod.

Poté jsem s respondentkou C dlouze hovořila o její cestě do Afriky (viz příloha č. 5), díky které mohla později dlouze vyprávět svým žákům autentické příběhy. Paní učitelka

měla slzy v očích, a dlouze a velmi ochotně odpovídala na mé otázky. Čišela z ní radost při vzpomínání na svou učitelskou profesi.

S respondentem D jsme dlouze hovořili o budoucnosti školy (viz příloha č. 6), která souvisí s její současnou přeplněností. Již příští školní rok dosáhnou počty žáků maximální možné kapacity a bude potřeba přikročit k takovému kroku, jakým je odmítání nově přijatých žáků. Pan ředitel vkládá naděje do nové přístavby, která, jak doufá, bude zahájena v březnu roku 2017.

4 Závěr

Cílem této práce bylo doložit souvislý historický vývoj školy v Loděnici v berounském regionu. Můžeme se domnívat, že v období, kdy Loděnice byla ještě osadou či malou vsí, kdy nebyla žádná škola potřeba, suploval absenci školní instituce blízký svatojánský klášter. Minimálně můžeme tvrdit, že se ve zmíněném benediktinském klášteře nacházela kvalitně vybavená knihovna, která studium umožňovala.

Lze předpokládat, že se místní úřad v Loděnici staral o vzdělání dorostu odbornými silami v obci. Je však jisté, že vzhledem k dobovým charakteristikám školství na venkově se jednalo o jednotřídní školu (pravděpodobně triviální), kde působil učitel s pomocníkem a postupně se podařilo přesvědčit zástupce obce k výstavbě školní budovy, protože děti přibývaly.

Škola procházela ve svém vývoji různými fázemi (viz 3.4.1.), měla bohatý kulturní život, který se odrážel v pestrosti významných dní ve škole (viz 3.4.3.). Úroveň doby se promítla v hygieně související s různými epidemiemi, uzavírkami škol (viz 3.4.5). Bohatá nabídka práce v okolí obce se odrazila v neustále vzrůstajícím počtu žáků (viz 3.4.4). Obec se rozšiřovala, její pozice na známé obchodní trase Praha – Beroun – Plzeň – Norimberk tomu ještě více napomáhala. Lidé sem přicházeli za prací, obec Loděnice se rozrůstala. Ve své práci uvádí autorka přepsané rozhovory s bývalými dvěma žáky loděnické školy, bývalou paní učitelkou a současným ředitelem školy (viz příloha č. 3 - 6). Na základě rozhovorů s respondenty se ukázalo, že, ačkoliv procházeli často těžkým obdobím, velmi rádi vzpomínají na vztahy mezi spolužáky, kolegy.

Práce má historický charakter, proto autorka užívá historické metody. Prvořadým pramenem se staly kroniky uložené ve Státním okresním archivu v Berouně a fondy školy v Loděnici. V průběhu studia se však ukázalo, že některé školní kroniky jsou nezvěstné. Ani další kroniky nebyly jistotou. Některé nebyly dokončeny, jiné byly zase méně vypovídající. Práce tedy ukazuje konkrétní období školy v Loděnici, a to období v letech 1782 – 1945. Tato práce, co se týče historie školství v Loděnici, nebyla dosud

nikdy zpracována. Můžeme tedy na ni nahlížet jako na prvotní historickou práci tohoto typu.

Autorka se domnívala, že dohledání historických informací bude snadné. Nakonec musela velmi pracně dohledávat jakékoliv střípky informací a skládat je do souvislých celků. Práce s primárními materiály ji přinutila osvojit si materii historických metod, zároveň kontakty s dokumenty archivní povahy ji silně citově zasáhly a porozuměla díky tomu, co se nazývá „dehistorie“. Usilovné studium textů umožnilo porozumět tomu, co je nejtěžší, a to je pochopení souvislostí v dobovém kontextu. Skrze historii se autorka může více identifikovat s institucí, obcí, historií a národem.

Autorka prožívala zpracování tohoto tématu a nahlížela do problematiky školství očima zúčastněného člověka. Je hrdý pedagog základní školy v Loděnici a je ráda, že přebírá štafetu desítek a stovek bývalých zdejších učitelů, a její zkušenosti se začínají uplatňovat ve vzdělávání místní nové generace. Je to povznášející pocit, který zdaleka nemůže zažít valná většina lidských profesí a povolání. I to je důvod, proč si pedagogický obor kdysi vybrala a ráda by u něj zůstala mnoho dalších let.

Autorka si je vědoma toho, že toto téma není zcela vyčerpáno. Z tohoto důvodu hodlá výsledky této práce zpracovat do podoby krátkodobého projektu, který bude realizovat v pátém ročníku v tematickém okruhu Lidé a čas, vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět.

Vést děti ke vztahu k domovu je obtížná abstraktní záležitost, pokud se neodehrává na skutečném konkrétním historickém podkladu.

5 Seznam použitých informačních zdrojů

BENEŠ, Milan. *Idea vzdělávání v dnešní společnosti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. Andragogika. ISBN 80-86432-40-8.

CACH, Josef a Josef VALENTA. *Výchova a vzdělání v českých dějinách*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990.

ČÁKA, Jan. *Obrázky z Podbrdsko*. Beroun: Baroko & Fox, 1997. ISBN 80-85642-26-3.

ČAPEK, K. *Loděnice včera a dnes*. Loděnice: Místní národní výbor v Loděnici, 1985, SIGNATURA 59-093-85

ČORNEJ, Petr a Jiří POKORNÝ. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*. Praha: Práh, 2000. ISBN 80-7252-026-1.

GARKISCH, Miloš, Jiří TOPINKA a Ivan SLAVÍK. *Berounsko: doteky minulosti*. Vyd. 1. Beroun: Okresní úřad, 1998. ISBN 80-238-3058-9.

GARKISCH, Miloš, Marie TOŠNEROVÁ, Jiří TOPINKA a Jiří JANKOVEC. *Historie a současnost podnikání na Berounsku a Hořovicku*. 1. vyd. Žehušice: Městské knihy, 2006. Historie a současnost podnikání v regionech ČR. ISBN 80-86699-40-4.

HROCH, Miroslav. *Úvod do studia dějepisu: celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty pedagogických a filozofických fakult studijního oboru učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů – dějepis*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

CHMELÍK, Luboš. *Bakalářská práce. Vývoj školské správy na našem území*. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. 2009/2010.

JANUSOVÁ, Jana. *Marie Terezie: legendy a skutečnost*. Vyd. 2. Karviná: Amosium Servis, 1995. ISBN 80-85498-30-8.

JŮNA, Jindřich (ed.). *Monografie Hořovicka a Berounska*. Díl I., V Praze: [s. n.], 1928.

JŮNA, Jindřich (ed.). *Monografie Hořovicka a Berounska*. Díl II., V Praze: [s. n.], 1929.

JŮNA, Jindřich (ed.). *Monografie Hořovicka a Berounska*. Díl III., V Praze: [s. n.], 1929.

JŮNA, Jindřich (ed.). *Monografie Hořovicka a Berounska*. Díl IV., V Praze: [s. n.], 1930.

JŮNA, Jindřich (ed.). *Monografie Hořovicka a Berounska*. Díl V., V Praze: [s. n.], 1930.

JŮNA, Jindřich (ed.). *Monografie Hořovicka a Berounska*. Díl VI., V Praze: [s. n.], 1931.

KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2429-4.

Minulostí Berounska: sborník Státního okresního archivu v Berouně. Beroun: Okresní úřad Beroun, 1998-. ISSN 1211-9512.

PALIVEC, Viktor. *Vlastivědný průvodce Berounskem: s vlastivědnou mapou okresu*. 1. vyd. Praha: Krajský dům osvěty, 1959.

PATÁK, Karel. *Loděnice: obec na zemské stezce*. Vyd. 1. Loděnice: Obec Loděnice, 2004. ISBN 80-239-2986-0.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. Učebnice pro vysoké školy.

SLÁDEK, František. *Karlštejnská čítanka: psáno na konci 20. století*. Karlštejn: Quenya, 2002. ISBN 80-238-9632-6.

ŠTVERÁK, Vladimír a Jan MRZENA. *Felbiger a Kindermann - reformátoři lidového školství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. Z dějin pedagogiky.

UHLÍŘOVÁ, Jana. *Hledání cesty profesionalizace učitelů primární školy v letech 1948-1989*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-641-3.

VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

Prameny

SOkA Beroun, Archiv obce Loděnice, inv. č. 1, kronika městyse Loděnice, 1928 – 1942.

SOkA Beroun, Místní školní rada Loděnice, inv. č. 1, zápisy ze schůzí 1898-1912.

SOkA Beroun, Národní škola Loděnice, inv. č. 25, školní kronika 1948 – 1953.

SOkA Beroun, Obecná škola Loděnice, inv. č. 204, školní kronika 1898 – 1925.

Internetové odkazy

Český statistický úřad, Krajská správa ČSÚ pro Středočeský kraj, Charakteristika okresu Beroun, Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xs/charakteristika_okresu_beroun

Šimrová, E., 2008. Historie obce Loděnice [online]. 2009-10-14

Dostupné z: <http://www.lodenice.cz/z-historie-obce/ds-50/p1=52>

Z historie obce Loděnice, Dostupné z: <http://www.lodenice.cz/z-historie-obce/ds-50/p1=52>

Svaz dělnických tělovýchovných jednot, Dostupné z: <http://www.sdtj.cz/>

Městys, Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/M%C4%9Bstys>

Joachim Barrande, Knihovna Akademie věd

Dostupné z: <https://www.lib.cas.cz/casopis-informace/joachim-barrande/>

MŠMT, dostupné z: (<http://www.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>).

6 Seznam příloh

Příloha 1 – Dotazník (respondent A, B)

Příloha 2 – Dotazník (respondent C, D)

Příloha 3 - Rozhovor s respondentem A (bývalý žák školy)

Příloha 4 - Rozhovor s respondentem B (bývalá žačka školy)

Příloha 5 – Rozhovor s respondentem C (bývalá učitelka školy)

Příloha 6 – Rozhovor s respondentem D (současný ředitel školy)

Příloha 7 – Bývalá budova loděnické školy

Příloha 8 – Současná budova loděnické školy (1951, 2012)

Příloha 9 – Kolektiv žáků loděnické školy

Příloha 10 – Kolektiv žáků loděnické školy. Opatrovna dětí v Loděnici.

Příloha 11 – Budova sokolovny

Příloha 12 – Členové TJ Sokol

Příloha 13 – Pohled na Loděnici – 2. polovina 19. století. Baráčníci.

Příloha 14 – Současný znak obce Loděnice. Historická razítka a pečete.

Příloha 15 – Objekt staré přádelny. Vápenka – 1930.

Příloha 16 – Loděnický zámek Vinice

Příloha 17 – Cífkův plakát na Loděnické víno

Příloha 18 – Místopisné názvy obce Loděnice

Příloha 19 – Svatý Jan pod Skalou

Příloha 20, 21 – Svatý Jan pod Skalou – vyobrazení legendy

Příloha 22 – Katolický učitelský ústav ve Svatém Janě pod Skalou

Příloha 23 – Vzpomínkové fotografie pana Bohumila

Příloha 24 – Žulový památník obce Loděnice

7 Seznam tabulek

Tabulka 1: Statistika hospodářských usedlostí na Hořovicku a Berounsku z roku

1928 – 1929 20

Tabulka 2: Statistika hospodářských usedlostí v Loděnici z roku 1928 – 1929..... 20

8 Seznam grafů

Graf 1: Povolání obyvatelstva na Berounsku v roce 1929	19
Graf 2: Povolání obyvatelstva na Hořovicku v roce 1929.....	19
Graf 3: Vývoj počátečního školství v českých zemích	33
Graf 4: Počet dětí v ZŠ Loděnice v letech 1897 – 1925.....	70
Graf 5: Počet dětí v ZŠ Loděnice v letech 1938 – 1944.....	71

